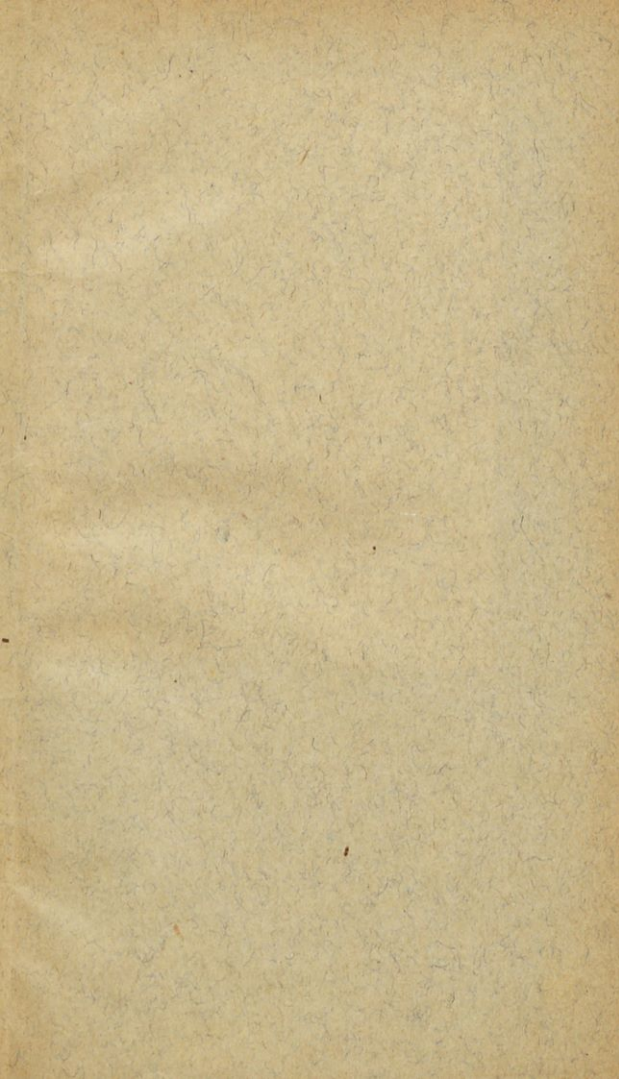

VII.
B.36096.
y.

36096. VII, B, 9.

ZBIRKA LJUDSKIH IGER

15. snopič

**Založništvo si pridržuje
vse pravice**

Cena 30 vinarjev

Ljubljana 1910

**Založila Katoliška
Bukvarna**

Zbirka ljudskih iger.

2. snopič.

1. Vedeževalka. Gluma v enem dejanju. Samo moške vloge.
2. Kmet-Herod. Burka v dveh dejanjih. Samo moške vloge.
3. Župan sardamski. Veseloigra v treh dejanjih. Samo moške vloge.
4. Jeza nad petelinom in kes. Veseloigra v dveh dejanjih. Samo ženske vloge.

3. snopič.

1. Mlini pod zemljo. Igra v petih dejanjih. Samo moške vloge.
2. Sanje. Igra s petjem v petih dejanjih. Samo moške vloge.
3. Sv. Neža. Igrokaz v dveh dejanjih. Samo ženske vloge.

4. snopič.

1. Doktor Vsezna in njegov sluga Štipko Tiček. Veseloigra v dveh dejanjih. Samo moške vloge.
2. Vaški skopuh. Igrokaz v treh dejanjih. Samo moške vloge.
3. Novi zvon na Krtini. Igrokaz v dveh dejanjih. Samo moške vloge.
4. Zakleta soba v gostilni „Pri zlati goski“. Predpustna burka v enem dejanju. Samo ženske vloge.

Cena: 1. do 4. snopiča po 80 vin., po pošti po 90 vin.

5. in 6. snopič (skupno).

1. Garcia Moreno. Zaloigra v petih dejanjih. Samo moške vloge.
2. Krčmar pri zvitem rogu. Burka v enem dejanju. Samo moške vloge.
3. Sv. Cita. Slika iz njenega življenja v treh dejanjih. Samo ženske vloge.
4. Kukavica — medra tica ali Boj za doto. Veseloigra v štirih dejanjih. Samo ženske vloge.
5. Pri gospodi. Šaloigra v dveh dejanjih. Samo ženske vloge.

36096. VII. B. g.

ZBIRKA LJUDSKIH IGER

15. SNOPIČ

Založništvo si pridržuje
vse pravice.

Cena 80 vinarjev

LJUBLJANA 1910

Založila
Katoliška Bukvarna

Tiskala Katoliška Tiskarna

IN 030000 427

Kazalo.

Za moške vloge:

Turki pred Dunajem 61

Za ženske vloge:

Fabiola in Neža 1

Fabiola in Neža.

Igra s petjem v štirih dejanjih.

(Samo ženske vloge.)

Prosto poslovenil **Jernej Podbevšek.**

O s e b e:

Lucina, plemenita rimska matrona.

Neža, njena hčerka.

Fabiola, Nežina sestrična, plemenita Rim-
ljanka.

Sira iz Azije,

Graja z Grškega,

Afra (črna) iz Afrike,

} Fabioline sužnice.

Cecilija, uboga slepa deklica.

Emercijana, sirota v Nežini hiši.

Metéla, poslanka cesarjevega namestnika.

Zbor devic v Nežini hiši.

Čas: Preganjanje kristjanov pod Dioklecijanom,
307 po Kr.

Kraj: V prvem in drugem dejanju soba v Fa-
biolini hiši, v tretjem in četrtem dejanju soba
v Nežini hiši.

Prvo dejanje.

(Soba v Fabiolini hiši. Na vsaki strani so vrata.)

Prvi prizor.

(Fabiola, Afra, Graja, Sira.)

Fabiola (leno v naslonjaču). Misliš torej, Afra, da bodo nocoj igre res tako izvrstne?

Afra. Gotovo, blagorodna gospa; nič dvomiti, igre izvrstne. Nad deset tisoč Rimljanov po stopnicah amfiflavijskega gledališča. V teh dneh pripeljati iz Afrike velike kletke z levi in tigri in panterji in leopardi in drugi poljedelci, in krepki gladiatorji več kot tisoč nastopiti in ujetniki in kristjani.

Fabiola. Kaj?! Ali so zopet začeli preganjati kristjane?

Afra. Menda. Tako govoriti celo mesto. Cesar Dioklecijan in Maksimijan božji (se globoko prikloni) nabiti to noč razglas na trg, in kristjani že mnogi pasti, in pobiti jih vojaki in stražniki.

Fabiola. In kaj jim očitajo?

Afra (s studom). O, biti hudobna zalega. Sovražniki biti bogovom in državi in vse pregrehe imeti. Tako jaz slišati: zbirati se ponoči in pod zemljo in po jamah in imeti baklje in klati otroke in piti kri in se trgati za meso. — Fej!

Fabiola. Strašno! To so same zverine, ki nikdar ne smejo več živeti med ljudmi. Prosila bom naše dobre bogove, da iztrebijo to zalego z zemlje! — In jih je li v areni mogoče spoznati izmed drugih?

Afra. Mogoče, mogoče; nič dvomiti. Drugi v areni jokati, se jeziti in kričati, kristjani pa nič. Biti mirni, roke na prsih prekrižane, oči v nebo uprte, usta mrmrati čarovnije, bolečin nič čutiti.

Fabiola. To so čudne reči. Kako je mogoče tako umirati! Komaj čakam, da bom videla. — Pa treba se bo lepo obleči; slavni rodovini Fabijev ne smem delati sramote. Alo sužnice, ali ste že pripravile vse, kar je treba?

Afra. Jaz — jaz napraviti dragocen lišp in storiti lepo, da svetiti se goSPA in biti lepa. Veljati me velik trud, pa tudi še nič tako lepo videti to mesto.

Fabiola. In ti, Graja? Kaj si ti pripravila?

Graja. Jaz sem z vso skrbjo sešila svilnato obleko in jo okrasila z drago-

cenostmi, ki so jih poslali podložniki iz Azije. Niti cesarica nima kaj takega. — Vsi te bodo občudovali, ko se prikažeš v tej obleki.

Fabiola. In ti, Sira? — Nimaš nič povedati? — Kaj si ti storila, da bi se mi prikupila?

Sira. Blaga gospa, nič posebnega nimam pokazati. Priznati moram, da nisem storila nič več, kot toliko, da sem izpolnila svojo dolžnost.

Fabiola. Zdi se mi, sužnica, da si ti zelo skopa s prilizovanjem; prav malo-kdaj slišim iz tvojih ust pohvalno besedo.

Sira. In kaj bi tudi koristila pohvala uboge sužnice tebi, ki si navajena, da se ti dan na dan prilizujejo in te hvalijo imenitni ljudje?

Fabiola (začudeno). Tako? zanikarnost! Ali te bo treba še opominjati na to, da se imaš pokoriti moji volji? Da imam jaz ravno tako pravico, da mi služi tvoj jezik kakor tvoje roke? — In da me moraš hvaliti, me poveličevati in se mi prilizovati, če jaz hočem? (Zasmehljivo.) No, to bi bilo lepo, da bi imela sužnica drugačno voljo kot njena gospa, ki ima vendar vso pravico do njenega življenja!

Sira. Da, čas, volja, moči, celo tudi življenje — vse to je tvoje, gospa, saj

si vse to kupila za denar. Toda imam pa še nekaj, ki je več vredno kot vsi posvetni zakladi in ki se ne da vkleniti v sužniške verige. — — —

Fabiola (radovedno). In to je?

Sira. Duša.

Fabiola (začudeno). Duša?! — Kaj si pa ti misliš pod to besedo?

Sira. Nisem se učila modroslovja. A mislim si, da duša je nekaj duhovnega, ki živi v meni, ki ne more umreti in ki pravi, da smem z vso pravico pričakovati boljšega življenja kakor je življenje tukaj na zemlji. — Duša se boji vsakega najmanjšega madeža in zato mi ne pusti, da bi se lagala in se tebi prilizovala.

Fabiola. Kake bedarije! Mnogo sem se učila in še vselej sem prišla do tega, da je misel na kako duhovno bitje sama neumnost. In ti, zanikarna sužnica, hočeš več vedeti kot jaz? Ko bo tvoje telo zgorelo, in se pepel pomešal s pepelom drugih sužnic — kajneda, tako misliš — tedaj bo duša ostala živa in se preselila v novo deželo, kjer bo uživala samo veselje in srečo?! Haha, bedarija!

Sira. Vaš pesnik Horacij poje: »Ne bom umrl ves; samo en del bo umrl, boljši del pa bo ušel pokončanju.« Ravnotako tudi jaz upam, da bo mogoč-

na roka zopet združila vse tudi najmanjše praške mojega pepela k novemu življenju, ne da bi potem služila tebi ali komu drugemu za sužnico, marveč zato, da bodem prosta in srečna v večni ljubezni.

Fabiola. Neumne sanjarije! — V kateri modroslovski šoli si pa slišala te bedarije?

Sira. V domači šoli, kjer ni razlike med sužni in gospodarji, med revnimi in bogatimi, med barbari in Rimljani.

Fabiola. Kaj?! Ti zarobljena sužnica! Ti torej komaj čakaš smrti, da postaneš meni enaka? Ali celo še bolj imenitna? — No, to je pa že odveč! Takoj mi imaš povedati naravnost vse svoje misli brez kakih ovinkov; zapovedujem ti to! — — —

Sira. Glede omike in nadarjenosti, glede učenosti in govorniške zmožnosti se niti primerjati ne morem s teboj. Ni se ti treba bati glede tega. Toda — če ti moram res povedati golo resnico, kakor si mi ukazala — pomisli: ali se mora uboga sužnica, ki je vendar tudi ustvarjena po božji podobi in namenjena za večno življenje, ali se mora tudi glede verskega življenja in vzvišenih misli pokoriti in ponižati pod sicer prosto gospo, ki pa pri vsej svoji na-

darjenosti ne pozna nikakega drugega smotra kakor onega, ki ga ima zadnja žuželka v travi ali ptič, ki brez vsakega upanja na prostost dan na dan kljuje železne stene pri svoji pozlačeni kletki?! — — —

Fabiola. Nesramnost nesramna! To imaš za svojo predrznost! (Z bodalcem rani Sirino roko — to je, predere mehurček, napolnjen z rdečo tekočino. — Siro oblijejo solze, in molče si briše rano. Ko Fabiola vidi kri, ji je žal. Prijazno Siri.) Tako hudo te nisem mislila. Pojdi k Evfrozini, da ti obveže rano. — Storila sem ti krivico in moram jo poravnati. Na, vzemi tale prstan in pojdi za danes k počitku, da se ti zaceli rana. (Sira vzame prstan, se prikloni in odide.)

Drugi prizor.

(Fabiola, Afra, Graja.)

Afra. Komaj verjetno biti — Sira tolika predrznost!

Graja. Res, da si upa s teboj se prepirati, ko se najimenitnejši modrijani ne upajo oporekati tvojemu prepričanju.

Afra (škodoželjno). Haha! Gospa dati ji dobro plačilo. Še hujše zaslužiti! —

Fabiola (zagleda Nežo, vstane in ji hiti nasproti. Sužnicama). Niti besedice več o tem! — Sedaj prihaja moja sestrična Neža. Spravita se mi v svoje prostore in pustita naju sami. (Afra in Graja odideta.)

Tretji prizor.

(Fabiola, Neža.)

Fabiola, Kako sem ti hvaležna, da si se odzvala mojemu povabilu in me obiskala!

Neža. Ni se treba zahvaljevati. Saj veš s kakšnim veseljem te obiščem, in mati mi je tako rada dovolila. (Fabiola ji pokaže sedež.)

Fabiola. Glej, glej! In zopet v beli obleki brez vseh okraskov — kakor bi bila zmeraj za poroko pripravljena. — Pa kaj vidim? Ti si ranjena? Na tuniki imaš velik madež, poglej! Ali je kri ali kaj? — Dovolj, da ti dam drugo obleko. — —

Neža. Ni treba, ljuba Fabiola. Prosim te, pusti mi to, saj to je edini okrasek, ki ga imam. — Da, res je kri, in sicer kri uboge sužnice, vendar je čistejša in plemenitejša kot moja.

Fabiola (potrto). Razumem. Izvedela si, kaj sem storila. Ni bilo prav, priznavam. A vendar menda ne boš s svo-

jo obleko raznesla po celem mestu, da sem jaz tako stroga in neusmiljena.

Neža. Ne, nikakor. — Hočem si samo ohraniti spomin na ubogo sužnico in na njeno velikodušnost, kakršne se ne dobi niti pri največjih modrijanih.

Fabiola. Nespametna misel! — Res, ljuba sestrična, ti se preveč brigaš za te ljudi. Kaj pa je sužen pravzaprav?

Neža. Človek — kakor mi, z ravno takim razumom, z ravno takimi čuti. In če je Bog, ki nas je ustvaril, naš Oče, potem je sužen — naš brat, sužnica naša sestra.

Fabiola (začudeno). Sužen — naj bi bil moj brat?! Sužnica moja sestra?! Neža, bogovi naj nas varujejo tega! Ne, ti ljudje so naše blago. In meni ne gre v glavo, da si sploh upajo delati in misliti drugače, kakor hočemo mi.

Neža. Ne, ne, ljuba sestrična; tega ti sama ne verjameš. Jaz dobro vem, da ti, ki si tako izobražena, gotovo čutiš, da te je uboga sužnica premagala v tem, kar ti najbolj ceniš: v duhovnosti, v odkritosrčnosti in v junaštvu. — Ti molčiš? Rdečica na tvojem obrazu mi pravi, da se zavedaš tega. A jaz želim zabraniti, da se več kaj takega ne zgodi; in zato bi te rada nekaj prosila.

Fabiola. Ustregla ti bom, če mi bo le mogoče.

Neža. Dobro: prepusti Siro meni. Zaradi zadnjega dogodka je gotovo ne boš lahko trpela poleg sebe.

Fabiola. Glede tega se motiš, Neža. Jaz hočem svojo ošabnost nekoliko ukrotiti, in obetam ti, da bom zanaprej ljubeznivo ravnala s Siro.

Neža. Vendar mislim, da bi jo jaz laže osrečila kakor ti.

Fabiola. To ti rada verjamem! To lastnost imaš ti, da osrečiš vse, ki imajo s teboj kaj opraviti. — Nisem še videla take rodbine kakor je vaša. Zdi se kakor da pri vas v dejanju izvršujete Sirino modroslovje, ki ne pozna razlike med človekom in sužnom: vsi ste enako veseli, kar vas je v hiši, vsak izpolnjuje z veseljem svojo dolžnost in menda sploh nihče ne misli na to, da bi drugim zapovedoval. — Razodeni mi vendar to skrivnost! Kolikokrat mi pride na misel, da ti morda v tisti skrivnostni sobi, ki mi je še nikoli nisi hotela pokazati, kuhaš take pijače, s katerimi potem ljudi prisiliš, da te ljubejo. — Zdi se mi, če bi bila ti kristjana, in bi te zaraditega vrgli pred divje zveri, bi ti gotovo niti tigri niti leopardi ne storili nič žalega, marveč vlegli bi se ti pred noge in se ti sladkali.

Neža. Godijo se še bolj čudne reči. In če bi jaz kdaj prišla na vrsto, bi go-

tovo ne imela nikogar raje tedaj pri sebi kakor Siro. Ravno zaraditega bi tako rada, da mi jo prepustiš.

Fabiola. Res, Neža, ti imaš prav. V takem položaju je res Sira veliko vredna. Jaz sem to izkusila lansko leto, ko sem imela mrzlico. Druge sužnice so mi tako nerade stregle, da jih je bilo treba z bičem priganjati, ta uboga deklica se pa kar ločiti ni mogla od mene; noč in dan je čula pri moji postelji. In gotovo je ravno ona mnogo pripomogla, da sem tako kmalu ozdravela.

Neža. In je ne ljubiš zaradi tega?

Fabiola (začudeno). Če je ne ljubim? Sužnico naj bi ljubila? Kako je to mogoče? — Plačati jo hočem pač dobro za to.

Neža. Sira mora biti moja. Ti moraš držati svojo besedo. Povej, koliko hočeš zanje, in prepusti mi jo takoj danes.

Fabiola. Dobro, naj bo. A glede cene vprašaj jutri oskrbnika. To je pre-nizkotno, da bi medve o tem obravnavali. — In sedaj, ko sem jaz izpolnila tvojo željo, pričakujem, da boš tudi ti storila tako. Prosila bi te dveh reči.

Neža. In sicer prvo bi bilo?

Fabiola. Da greš drevi z menoj v gledališče k igram.

Neža. Kaj, ljuba Fabiola, ti imenuješ »igre« ono nečloveško klanje, pri katerem teče človeška kri v potokih?!

Fabiola. Saj celo mesto trdi, da so to krasne igre.

Neža. Vendar so jih obsojali najimenitnejši možje. Spomni se, kaj pravi n. pr. veliki Ciceron: »Ti prizori so krasni, seveda; a kakšno veselje more sploh občutiti izobražen človek, če vidi, kako trgajo ubogega slabotnega človeka divje zveri?«

Fabiola. Z umetniškega stališča se tudi jaz strinjam s Ciceronom. Toda, če se stvar premisli od druge strani, je gotovo tudi treba, da zmaga pravica. Ti, ki prihajajo sedaj na vrsto, so večinom sovražniki države in najhujši hudodelci, za katere ni nobena kazen prevelika; to velja posebno o kristjanih.

Neža. Ljuba moja Fabiola, ti zelo malo razumeš te stvari. Ali res misliš, da je n. pr. tribun Boštjan hudodelec?

Fabiola. Nikakor ne. On je ponos naše vojske, vzor pravega vojaka, vzor plemenito mislečega moža.

Neža. In kaj se ti zdi o mladem Pankraciju?

Fabiola. Pankracij je cvet naše plemenitaške mladine.

Neža. Dobro. In Boštjana in Pankracija so snoči vjeli in zaprli, ker sta bila kristjana. Pravijo, da so Boštjana s sulicami pribili na drevo, Pankracija pa bodo menda nocej v gledališču vrgli zverinam za večerjo.

Fabiola. Kaj? — Kako? — Boštjan in Pankracij kristjana?! Ne, ne, ni mogoče! Tadvà vedno vesela, poštena mladeniča? Ne, nikakor, tadvà nista zmožna onih hudobij, ki jih očitajo kristjanom. (Zamisli se.)

Neža (po kratkem molku). Ali še zmeraj želiš, da grem s teboj v gledališče?

Fabiola (resno). Ne, ljuba Neža. Ne mogla bi gledati, kako se preлива kri onih, ki sem jih tako spoštovala in ljubila. Nikoli več ne grem k tem nečloveškim igram. — Prosim, dovoli. (Vstane, ravnotako tudi Neža.) Povedati moram sužnicam, da jim ni treba pripravljati obleke, ker ne pojdem v gledališče. — Medtem lahko greš v mojo sobo. Tam na mizi je nova knjiga, ki je zelo zabavna, lahko si jo ogledaš.

Neža. In drugo, za kar si me hotela prositi, je?

Fabiola. Ti bom takoj povedala. (Odideta vsaka skozi ena vrata.)

(Zastor pade.)

Drugo dejanje.

(Ista soba)

Prvi prizor.

(Neža sama.)

Neža (pride iz stranske sobice). Hm, žalostno! Take nevarne reči bere moja sestrična! Stran s knjigo, ki nam jo je prepovedal sv. oče. — Upam, da bo opomba, ki sem ji jo zapisala na listek, dobro vplivala na njo. Zakaj Fabiola ima plemenito srce, le škoda, da je poganka. Bog daj, da bi se ji zjasnilo v glavi; upam še zmeraj, da ji bom izprosila milost. Tudi zadnjo kapljico krvi rada dam v ta namen. — Kdo je to? (Cecilija prihaja.) — Moja slepa Cecilija! Kaj neki išče tukaj? (Umakne se nazaj v stransko sobico.)

Drugi prizor.

(Cecilija sama)

Cecilija. Mir Gospodov bodi tej hiši in vsem njenim prebivavcem! — Kako naj bi jaz še tožila čez svojo slepoto, ko

mi vendar dobri Oče nebeški dan na dan skrbi za hrano in mi jo pošilja po tako zvesti svoji služabnici. Kako dobra in vzvišena je pač naša vera, ki tolaži nesrečnega in mu vliva najslajših upov v srce. (Sira vstopi s kosilom.)

Tretji prizor.

(Cecilija, Sira, pozneje Neža.)

Sira. Ali si že dolgo čakala, ljuba Cecilija? No, zato ti tudi prinašam boljšo jed kakor drugekrati.

Cecilija. Kako to? Saj si mi že dosedaj dajala vsak dan najboljših jedi.

Sira. A danes mi je moja gospodinja dala nekaj prav posebnega s svoje mize. In to sem prihranila za tebe.

Cecilija. Preveč skrbiš zame, ljuba Sira. Použij to sama; saj je bilo namenjeno tebi, ne pa meni.

Sira. Veruj mi, ljuba Cecilija, da bom veliko bolj srečna, če morem s tem napraviti veselje tebi kakor sama sebi. — Na, vzemi še tale prstan (položi ji prstan na dlan). Lahko ga prodaš in si kupiš novo obleko, zakaj tvoja je — kakor vidim — zelo ponošena.

Cecilija (ponuja Siri prstan nazaj). Preljuba Sira, tega ne bom storila. Na,

prosim te, vzemi prstan nazaj. Moja obleka je popolnoma dobra zame. Če hočeš s tem storiti dobro delo, ga lahko podariš kakemu drugemu kristjanu, ki je bolj potreben kot jaz.

Sira. Ne, le obdrži ga. Če ga nikakor ne maraš zase, pa ga daj v nedeljo pri sv. maši diakonu v dar.

Neža (ki se je dosedaj skrivaj bližala, stopi k njima). Sedaj mi je vse jasno, Cecilija. Torej to je tista tvoja prijateljica, ki hodiš raje k njej na hrano kakor k meni. Ne čudim se, saj je ta dobrotnica mnogo bolj ljubezniva kakor jaz.

Cecilija. Ne, preblaga Neža, ne govori tako; vzrok je drugje. Pomisli, ti imaš vsak trenutek priložnost, izvrševati dobra dela usmiljenja. A uboga sužnica — kakor je Sira — tega ne more drugače kakor nasproti takim, ki so še bolj revni kot je ona. In ta misel daje posebno prijeten okus jedilom, ki jih dobim od Sire.

Neža. Razumem. — Sicer me pa zelo veseli, da si ravno tukaj, da boš takoj slišala veselo novico, ki jo imam povedati Siri. Fabiola (proti Siri) te je namreč prepustila meni. Jutri že ne boš več sužnica, marveč moja najljubša sestra.

Cecilija. O kako lepo! Zahvali Boga, Sira!

Sira. Predobra si, blaga Neža, da se brigaš za mene — — toda — ne zameri, prosim te, da me pustiš tukaj. Verjemi mi, da sem tukaj dovolj srečna.

Neža (začudena). In prostosti se braniš?

Sira. Bojim se, da bi to ne bilo po božji volji. Res sicer nisem sužnica po rodu, a gotovo Bog hoče, da mu služim v tem stanu; zato si ne upam izbirati drugega stanu.

Neža. No, dobro. Saj se da tudi tako narediti: ti ostaneš sužnica, in sicer pri meni. Tega se menda ne boš branila?

Sira. Vendar, ni drugače. Ti poznaš in ljubiš Fabiolo: kako blaga duša je, kako bistrega uma, kako čednostna. Kako lepo bi se njene zmožnosti razvile v luči resnice svete vere!

Neža. Kaj? Pridobiti si jo upaš?

Sira. To je moj glavni namen. Zato molim in prosim Boga vsak dan. Poizkusiti hočem z vztrajnostjo in s primernimi pogovori, v katerih ji bom stvar polagoma razjasnila. Zato te prosim, da me pustiš tukaj!

Neža. Zmagala si, ljuba sestra, Tako imenuj tudi mene zanaprej. —

Ostani torej tukaj. Tolika čednost, kakor je tvoja, mora zmagati. Jaz nisem vredna, da bi ti prebivala v moji hiši.

Sira. Nekdo prihaja. Dovolj, da spremim slepo Cecilijo do vrat. (Sira in Cecilija odideta.)

Neža. O Bog, kako me poučuješ. Kako lepo je v Tvojem kraljestvu: ubogi sužni prekašajo bogatine iz plemenitih rodovin in so jim tako lep vzgled!

Četrty prizor.

(Neža, Fabiola.)

Fabiola. Ne zameri, draga moja sestrična, da si morala tako dolgo čakati.

Neža. O, sem lahko čakala. Medtem, ko te ni bilo, sem se dobro zabavala. Videla sem, kako je Sira podarila ubogi slepi deklici svojo jed in prstan, ki si ji ga bila ti dala.

Fabiola. Temu se ne čudim. Sira zase ne skrbi skoraj nič; le drugim streže. — Vzroka temu počenjanju ne morem razumeti.

Neža. Potem sem ji povedala, da lahko pride k meni v službo, a ni marala.

Fabiola (začudena). Je-li mogoče?!

Neža. Povedala sem ji, da jo hočem oprostiti — a tudi tega ni hotela.

Fabiola. To se mi zdi skoraj neverjetno. — In kaj je rekla? Zakaj ni marala?

Neža. Tebe tako ljubi, da se ne more ločiti od tebe.

Fabiola. Ni mogoče! — Sužnica naj ljubi svojo gospodinjo?! Kdaj si še čula kaj takega? Nikjer v zgodovini še nisem našla niti enega takega vzgleda. Nasprotno. Sužni nas smrtno sovražijo in komaj čakajo ugodne prilike, da se upro zoper nas; ubogajo nas le iz strahu pred kaznijo. Kar mi pa ti praviš o Siri, to mi ne more v glavo. Na izbiro imeti prostost, pa raje dalje živeti v sužnosti! (Bolj zase.) To je nerazumljiva požrtvovalnost. In če je to res, potem bi se mi nazadnje že ne zdelo nemogoče, ljubiti sužnico. Skrbeti hočem zanj z isto nagnjenostjo, kakršno ima ona do mene.

Peti prizor.

(Fabiola, Neža, Metela, pozneje Afra.)

Metela (vstopi).

Fabiola (zagleda Metelo in nadaljuje). Ljuba sestrična, Metela je prišla, da bi nekaj s teboj govorila.

Neža (se obrne proti Meteli precej hladno, vendar prijazno).

Metela (proti Neži). V veliko čast mi bo, če smem s teboj govoriti.

Fabiola. Druga moja želja je bila, da ne odrečeš Meteli tega, česar te bo prosila v imenu Simfronijevega, ki je sin cesarjevega namestnika.

Metela. Simfronij in njegov oče srčno želita, da bi se smela šteti med varovance vaše hiše.

Neža. Naša hiša ne želi imeti mnogo varovancev; ne hrepeni namreč po sijaju in moči.

Metela. Oprosti! Že vzvišeno bitje samo, ki vlada v vaši hiši, ji daje najlepši sijaj in največjo moč.

Neža (vzdigne oči proti nebu, kakor bi bila zamaknjena; in to do Afrinega prihoda — zlasti kadar odgo-varja). Pač res! Vzvišeno bitje, ki vlada v naši hiši je v resnici tudi vladar vseh src!

Fabiola (smehljaje). Ali res še sedaj ne razumeš, ljuba moja Nežika? — Ti si namreč edini dedič družine, ki je med najuglednejšimi in najboga-tejšimi v celi državi. In to vzbuja pozornost povsodi. Dosedaj si bila seveda še otrok, a približuje se čas, ko boš morala misliti na ohranjenje svoje rodovine in na slavo svoje hiše: omožiti se ti bo treba. In zato sem mislila, da delam v tvojo korist, in da mi bode tvoja mati hvaležna, če posredujem med teboj in Simfronijem.

Neža. Prepozno! — Prepozno! — Jaz sem se že zaročila. Sem že svoje srce dala ženinu, ki mu ga ne morem več odvzeti.

Metela. A pomisli, da je namestnik prvi za cesarjem in da mogoče sčasoma postane še celo cesar v mogočni rimski državi.

Neža. O, še mnogo bogatejši in mnogo mogočnejši je moj ženin. Njegovo kraljestvo obsega ves svet, in njegova moč je neomejena!

Metela (Fabioli). O kom pa govori? — Morda misli na samega cesarja? To bi bilo pač nekoliko previsoko.

Neža. O, srečna sem, da se smem imenovati njegovo nevesto. Njegova lepota se blešči bolj kot solnce, luna in zvezde! K sebi sprejema On le najčistejše duhove. Njegova ljubezen je čista, in nevesta njegova ne izgubi nikdar deviškega venca.

Fabiola (presenečena). To mora biti res nekaj čudnega. — Neža, in vendar mi še nisi o tej svoji ljubezni nikoli nič povedala!

Neža. Njemu samemu hranim svojo zvestobo. Dan moje poroke ni več daleč. In to bo najlepši, najsrečnejši dan mojega življenja!

Afra (vstopi. Neži). Čakati zunaj nosilnica. Poslati jo mati tvoja milostna.

Neža. Grem takoj. Na svidenje, Fabiola!

Fabiola. Adijo, ljuba sestrična! V kratkem ti vrnem obisk. (Spremi Nežo do vrat.)

Neža (odide).

Fabiola. Afra, pokliči še oni dve notri.

Afra (odide).

Šesti prizor.

(Metela, Fabiola.)

Metela (Fabioli, ko se je vrnila). Jaz Neže ne razumem. Njeno govorjenje mi je uganka.

Fabiola. Meni se pa zdi njeno vedenje nekako umevno. Vidiš, takšnole dekletce, ki se drži zmeraj matere za krilo in ne pride skoraj nič med svet, še ne pozna življenja. Vrhutega ji je neko čudno modroslovje skoraj zmešalo glavo. Večkrat kar obstoji in gleda proti nebu, kakor bi videla kako nadzemsko bitje in se z njim pogovarjala. — Sicer pa ni boljše med mlajšimi Rimljankami kakor je ona.

Metela. Tudi jaz še nisem slišala drugače o njej govoriti kakor po-

hvalno. — A kako bi se dalo tukaj pomagati? Namestnik mi je ukazal, naj poizkusim vse, kar se da. — Kako se tebi zdi: ali bi jo bilo mogoče pridobiti s kakim dragocenim lepoticjem, s kako demantno verižico?

Fabiola. Ne vem. Zdi se mi, da ji ni mnogo za take reči. — Veš kaj? Poizkusila bom pregovoriti njeno mater in upam, da bo to izdalo.

Metela. Zahvaljujem se ti že naprej za pomoč! Stori, kakor se tebi zdi pametno. Kar se pa drugega tiče, moram poprej vprašati namestnika (Odide.)

Sedmi prizor.

(Fabiola sama.)

Fabiola. Nekak poseben dan je danes! Kako nepričakovane izpremembe! Posebno pa tukaj notri (pokaže na glavo); nikakor ne morem urediti svojih misli. — Najprej pripravljanje za gledališče, kjer velikanske predstave vzbujajo zanimanje celega Rima; vse moje misli so se vrtile krog teh iger — kmalu potem bi bila pa že skoraj raje med žrtvami kakor med gledavci. — Nadalje. Sužnica, ki se skoraj niti brigala nisem zanjo, mi daje nauke — tako vzvišene, da se moram jaz sramovati pred njo. — — In potem — moja

sestrična ne mara ženina, ki se najimenitnejše neveste trgajo za njega. — V teh dveh osebah se mi zdi, da tiči ona vzvišena modrost, ki sem jo zastonj iskala po knjigah. (Sužnice vstopijo.)

Osmi prizor.

(Fabiola, Sira, Afra, Graja.)

Fabiola. Pojdi semkaj, Sira! (Sira uboga.) Poklicala sem te, da ti vpričo tovarišic povem, s čim te hočem poplačati.

Sira (presenečena). Kako? Milostna gospa. — Zaradi česa? Saj nisem storila nič posebnega, da bi zaslužila plačilo?

Fabiola. Nič ne skrivaj! Raje si ostala pri meni, kakor pa šla k moji sestrični Neži. In niti prostosti nisi hotela, ki ti jo je Neža ponujala.

Afra. Prostosti ne hoteti?! (Opazuje Siro z odprtimi ustmi.)

Graja. Kako je to mogoče?! (Maje z glavo.)

Fabiola. In zato ti dam nadzorstvo nad tovarišicami. Dobila boš svojo sobo in boš v prihodnje moja tovarišica. — Tam v sobici na mizi imam lepo novo knjigo. Pojdi ponjo in jo preglej, da mi boš lahko kaj brala iz nje, kadar bova sami. (Sira odide.) — Tako plačuje Fabiola svoji sužnici vdanost. Po-

snemajta jo še vedve! (Sira se vrne s knjigo, iz katere gleda listek.) Odkod pa ta listek? (Fabiola potegne listek iz knjige, sede in bere polglasno).

Sira (odpre knjigo in bere naslov, potem jo takoj z nekakim studom zapre).

Fabiola (zmaje z glavo in bere glasno). »Ljubite svoje sovražnike; — delajte dobro tistim, ki vas sovražijo, — molite za one, ki vas preganjajo in obrekujejo, da postanete otroci vašega Očeta, ki je v nebesih!« (Skoči s sedeža.) No, kakšne neumnosti!

Sira (stopi k Fabioli). Oprosti, milostna, ne zahtevaj od mene, da bi brala to knjigo. Tega jaz ne smem brati in ti ne poslušati.

Fabiola. Zakaj ne? Mar more kaj škodovati taka knjiga? Vem sicer, da so v njej grde reči in se hvalijo pregrešna dejanja, — a pisano je pa le lepo in zanimivo.

Sira. Ali bi si ti upala storiti tako pregreho?

Fabiola. Ne. Tega pa ne — za nobeden denar, tudi za ves svet ne!

Sira. In vendar, ko to bereš, se veseliš nad takimi rečmi.

Fabiola. A s tem še vendar nikomur ne storim nič hudega. — Sicer pa,

koga kaj briga? Kdo mi more videti v srce? Kdo ima pravico soditi in kaznovati moje misli?

Sira. Bog!

Fabiola. Bog? — — Misliš, da se Jupiter ali Junona ali Minerva kaj brigajo za naše misli?

Sira. Ti bogovi pač gotovo ne. A jaz govorim o Bogu, o edinem vsevednem in vsemogočnem Bogu.

Fabiola (nekoliko premišlja, potem). Neka nova luč mi vstaja pred očmi, — novi pojmi se mi vzbujajo v duhu. Treba je, da se o tem natančneje pogovoriva. Pojdi, se greva nekoliko izprehajati po vrtu, in medtem mi boš razložila to čudovito modroslovje. (Odideta.)

Deveti prizor.

(Afra, Graja.)

Afra (razburjena). No, to imeti sedaj mi za prilizovanje! Sira — ime Sira mi vzbujati strah, mi biti gnus — in Sira vladati nas!

Graja. Da le more biti tako neumna, da ne mara prostosti! Zlasti ko bi ji bila Neža dala tudi še denarja, da bi ga imela dovolj! Saj je vendar denar edino, kar si more želeči sužen najbolj poleg prostosti. Toda (vzdihne) o, kako malo jih je, ki res to dosežejo!

Afra (nekako skrivnostno). Mi lahko doseči, če le ti hoteti.

Graja. Kako to misliš?

Afra. Cesar sužnom obljubiti prostost, če naznaniti kristjane.

Graja. To mi je znano. A jaz ne poznam nobenega kristjana.

Afra. Jaz poznati dva.

Graja. Res? — In to sta?

Afra. Sira že biti kristjan.

Graja. Odkod sklepaš to?

Afra. Sira ne lagati za denar ves na svetu in nas čudno v zadrego spravljati s svojo odkritosrčnost.

Graja. To je pa res.

Afra. Dve. Nič marati srebro, zlato in dragocenosti.

Graja (veselejša). Tudi to je res.

Afra. Tri. Nič Sira se zabavati z nami. Bežati, na ušesa tiščati, če mi govoriti dvoumno.

Graja. Ali so tisti kristjani, ki tako delajo?

Afra. Kristjani, kristjani. --

Graja. Pa sem slišala, da so kristjani največji hudodelci in sovražniki naše države.

Afra. Nič res! To biti laž in obrekovanje. Jaz vedeti dobro.

Graja. In kdo je še kristjan?

Afra. Neža! — Imeti ravnotako vedenje, odkritosrčna biti, sovražiti za-

bavo ravnotako, tudi zaničevati naše bogove, nič častiti. — In zato Neža hoteti, da Sira imeti prostost, ker obe spadati skupaj.

Graja. Vse to se mi zdi verjetno.

Afra. Verjetno, verjetno. Tudi res. Mi torej lahko dobiti prostost. Jaz naznaniti, da Neža biti kristjan, ti pa Sira.

Graja. Vendar ne vem, kako bo to šlo. Jaz premalo poznam kristjane in bojim se, da bi iz tega ne prišlo za naju namesto prostosti kaj drugega, morda ječa ali še celo smrt.

Afra. A, kaj še! —

Graja. In kaj bi rekla Fabiola?

Afra. Rekla Fabiola? — Nič. Dobro. Fabiola sovražiti kristjane. Vesela biti, da se pokončati vsi.

Graja. To je sicer res! A vendar ne vem, kako bi ji bilo kaj povšeči, če bi kar naenkrat izgubila vse sužnice. — Sicer pa prični ti. Če se tebi posreči, bom že tudi jaz storila svoje.

Afra (odločno). Kakor hoteti. Meni vseeno biti. Graja naj ostati sužnica, če tako Graja se dopasti. Afra pa nič več verige sužniške prenašati. Jaz še danes teči, da namestnik precej izvedeti vse! (Odide.)

Graja (gleda za njo, kakor bi pre-mišljevala, ali bi šla z njo ali ne; po-tem se obrne odločno in odide v dru-go stran.)

(Zastor pade.)

Tretje dejanje.

Soba v Nežini hiši.

Prvi prizor.

(Neža z vencem na glavi in pajčolanom v zboru devic. Pozneje Lucina.)

Zbor devic.¹

K Bogu, Gospodu vojnih trum
molitev, prošnja naj hiti:
da nam Svoj sveti blagoslov
nebeški Ženin podeli.

Neža.

V obleki beli je prišel
nasproti meni ženin moj;
veselja polje mi srce.
Oj, veselite se z menoj,
ker danes sreče vso sladkost
in rajsko čutim blaženost.

¹ Napev za Nežo morda »O devicah sploh« (Jesu, corona virginum) iz Cecilije II. — Zbor devic lahko poje po istem napevu ali pa morda še bolje po »O sv. mučenici sami« (Fortem virili pectore). Raynotam. Seveda v Es-duru.

Zbor.

Združuje naj nas sveta vez,
ljubezen večnega Boga,
ki tisto ljubi le srce,
ki sveto je, čistost pozna.

Neža.

Zato naj dviga se moj spev,
izliva v angelski se zbor —
kot da sem preminila že,
pozvana na nebeški dvor,
saj vsaka žilica srca
utriplje mi za Jezusa.

Zbor.

K Bogu, Gospodu vojnih trum
molitev naša zdaj hiti:
da tebi svoj svet blagoslov
nebeški Ženin podeli.

Lucina (prihiti v sobo). Nehajte prepevati, ljube hčerke, nehajte! Vaše petje bi nas lahko izdalo nasprotnikom. Ne bojim se sicer zaradi nas, a bojim se za častitljivega svetega očeta papeža, ki se je te dni naselil v naši hiši. Za njega moramo skrbeti in ga prikrivati kolikor mogoče. Zakaj kolika škoda bi bila, če bi ga našli nasprotniki in ga odpeljali. (Zbor devic se prikloni in odide.)

Drugi prizor.

(Neža in Lucina.)

Neža. Čuj, ljuba mati! Čemu nam je toliko srebrnih posod in vsakovrstnih dragocenosti, ki nimajo za nas nikakega pomena?

Lucina. Sedaj sicer res ne; vendar lahko tebi, ljuba hčerka, še vse prav pride.

Neža. Ravno sedaj sem se popolnoma darovala Gospodu. Jaz sem zadnja iz naše rodovine, ki bo z menoj izumrla. — In ti, ljuba mati, si mi že večkrat pravila, da so pri kristjanih v takem slučaju pravi dediči: reveži, vdove in sirote. Zakaj bi torej ti morali do naše smrti čakati na to, do česar imajo že danes pravico? Zlasti sedaj, ko ima vsak trenutek izbruhniti preganjanje — in bi potem najino imetje pobrala država, ubogi služabniki Kristusovi bi pa ne dobili ničesar!

Lucina (objame Nežo z eno roko). Popolnoma prav, ljuba Nežika! Jaz sem se le hotela prepričati, če si dovolj trdna v veri. — Te stvari za kristjane nimajo prave vrednosti, ker jih lahko uničijo molji ali pokradejo tatovi. A če jih damo revežem, dobimo jih nazaj

z bogatimi obrestmi vred iz božjih rok.

Neža. Ravno prej sem bila zraven, ko je uboga sužnica slepi deklici podarila dragocen prstan, ki ga je bila dobila od svoje gospodinje. In ravno tista sužnica tudi ni marala postati prostá, marveč je raje še nadalje sužnica samo zato, ker upa, da bo v tej službi neko dušo pridobila za Kristusa. O, kako majhna je naša darežljivost v primeri s to velikodušnostjo!

Lucina. Jutri naj se po službi božji revni kristjani zbero v naši hiši, in ti jim boš razdelila naše zaklade. Pri tem jim priporoči, naj molijo za nas, za naše brate in sestre v Gospodu in za izpreobrnjenje celega cesarstva.

Neža (kakor zamaknjena). Res! Da naj se ime Gospodovo oznanjuje in hvali od vzhoda do zahoda. O, kdaj pač pride čas, ko se križ zasveti zmago-slavno nad cesarskim Rimom, in ko bo nauke našega velikega duhovna, Petrovega naslednika, z veseljem pozdravljaj svet! — —

Lucina. Tisti čas bo že prišel, brez dvoma bo prišel, a čakala ga ne boš ne ti, ne jaz. Zakaj mnogo, mnogo krščanske krvi se mora še preliti poprej. — O, o, Fabiola!

Tretji prizor.

(Neža, Lucina, Fabiola.)

Fabiola. (Po pozdravu sedejo vse tri k majhni mizici ob strani; Fabiola medtem proti Neži:) Prišla sem k tebi, ljuba sestrična, da mi razjasniš te vrstice, ki si jih — kakor sodim po pisavi — ti pustila v moji knjigi. (Iz vleče listek in bere:) »Ljubite svoje sovražnike; delajte dobro tistim, ki vas sovražijo.« Ko sem to brala, mi ni šlo več iz glave. Kar pozabiti ne morem teh vrstic, a razumeti tudi ne.

Neža (smehljaje). Misel tega stavka se meni zdi vendar čisto preprosta.

Fabiola. In ravno to, ravno ta preprostost je — — ne vem prav, kako bi rekla. Moja narava se upira zoper ta izrek. Jaz smatram takega človeka za ničvrednega, ki se nič ne zmeni za razžaljenje, ki ne išče maščevanja in ne povrača sovraštva s sovraštvom. Že samo odpustiti bi bilo težko. Vrhutega pa še slabo povračati z dobrim — kaj takega se vendar od človeka nikakor ne more in ne sme zahtevati!

Neža. Tebi se torej zdijo ničvredni naši znameniti možje — kakor Koriolán, Kamil — ki so nehvaležni domovini velikodušno odpustili vse krivice?!

Fabiola. O, nikakor ne. Take može pač občudujem, toda Koriolán in Kamil sta bila junaka.

Neža. In zakaj bi naj tudi sedaj mi ne bili junaki?

Fabiola (ironično). No! Bogovi naj nas varujejo kaj takega. To bi bila n. pr. mati vesela, ko bi prišla domov in videla, kako se otroci igrajo s kačami. Tudi bi bilo imenitno, ko bi z nami pri isti mizi sedeli ljudje, ki bi se mogli pohvaliti z izrednimi dejanji: ta, kako je zadavil Minotavra, oni, kako je umoril Hidro itd. — Hvala lepa za take reči!

Neža. Recimo pa, da živimo v deželi, ki je polna pošasti in zmajev, kakor sta bila Minotaver in Hidra: ali bi ne bil vsakdo vesel, če bi imeli doma take ljudi, ki bi si jih upali pomoriti, in bi ne bilo treba hoditi kdovekam tja na konec sveta in iskati pomoči pri kakemu Tézeju ali Hérkulu? — Ali bi morda ne bilo najboljšje, da si jih upamo pobiti brez tuje pomoči?

Fabiola. O, gotovo!

Neža. Dobro, Fabiola! — In jeza, sovraštvo, prevzetnost, lakomnost so po mojem mnenju še mnogo hujše in škodljivejše pošasti kakor Minotaver ali pa Hidra. Zakaj te strasti napadajo ravnotako najnižje ljudstvo kakor

najvišje plemstvo. Zakaj bi torej ne bilo dobro, če jih moremo zamoriti z junško močjo?

Fabiola. To, kar mi ti pripoveduješ, je visoko modroslovje. — — Vendar kako, da si mi napisala ta izrek, namesto da bi bila brala knjigo, ki je tako zanimiva?

Neža. Zato, ker tako slabe knjige ne smem brati.

Fabiola. Sira mi je rekla ravno tako in ni hotela knjige niti odpreti. Toda Sira ima glavo polno jutrovskih pravljic, ti pa vendar še nisi bila nikoli na jutrovem.

Neža. So pa nauki lahko prišli k nam od vzhoda.

Lucina (vstane). Metela prihaja.

Fabiola (Neži). Upam, Neža, da se boš bolj prijazno vêdla proti njej kakor poprej.

Četrty prizor.

(Neža, Lucina, Fabiola, Metela.)

Metela (se prikloni na vse strani in stopi k Neži ter ji ponuja zabojček). Z dovoljenjem tvoje blage matere te prosim, da sprejmeš ta zabojček, poln najredkejših dragih kamnov, ki ti jih pošilja cesarski namestnik.

Neža (ne mara vzeti daru; hladno). E, pojdi, pojdi z ničvrednostmi tega sveta; meni ni nič za take zaklade.

Metela (Lucini). Ti dovoliš, kaj neda, milostna gospa, da sprejme to?

Lucina (previdno). Jaz svoje hčerke ne silim čisto nič. Sama ima odločevati pri tem.

Fabiola. Poznam te, ljuba sestrična, da ti ni za dragocenosti. — A kako je to, da imaš danes venec na glavi? — Prav lepo se ti poda; mislim pa, da bi se ti Simfronijeve dragocenosti še lepše. Ali morda ne?

Neža. O, jaz sem dobila že dovolj dragocenosti.

Fabiola (vprašujoče pogleda mater in hčer). Ali res?

Neža. Biserov, čistejših kot so ti, lepših kot so pomladanske cvetlice.

Fabiola. In vendar jih meni še nisi nikoli pokazala.

Neža. Dragih kamnov, ki so vredni več kakor vsi zakladi tega sveta.

Fabiola. A, sedaj šele razumem: ti misliš na razne čednosti.

Metela. Sprejmeš torej to darilo?

Neža. Že to je bilo nevarno, da sem te sploh poslušala, ko si mi prigovarjala. In da se ne pregrešim, te ne maram več poslušati o tem.

Metela. Če ni drugače, moram povedati: Neža je namreč prisiljena, da vzame to darilo, če neče priti v veliko nevarnost.

Lucina. Kakšno nevarnost?

Metela. Nekdo je pri namestniku naznanil, da je Neža — kristjana.

Fabiola (vznemirjena vstane). To je nesramna laž! To si je nekdo izmislil, da bi mojo sestrično spravil v nesrečo! Neža je že toliko pametna, da se za kristjane niti ne meni ne. In tisti, ki si je to izmislil, naj ne pričakuje najmanjše kazni. Gorje mu!

Neža. Ne vznemirjaj se, ljuba moja sestrična. — Če je tako, moram povedati resnico: Res je, jaz sem kristjana!

Fabiola (nekako obupno). Ti — kristjana!? (Sesede se na stol in si zakrije oči z rokami.)

Metela. Ali pa tudi veš, kaj vse čaka kristjane? — Natezalnica, železna mučila, grmada, ostri zobje in kremp-lji divjih zveri: vse to je že pripravljeno. Ne plemeniti stan, ne šibka narava, niti mladost te ne reši teh kazni.

Neža. Nič ne škodi. Jaz sem kristjana. In Bog, ki sem si ga izvolila in ki je edini vreden moje ljubezni, mi bo dal tudi moči, da bom mogla prestati vse te muke. — O, še kako srečna bi bila, če bi mogla res prelitati kri za Go-

spoda! — Spravi se mi torej izpred oči s temi zakladi.

Lucina. Dovolj je res! Zapusti hitro to hišo, v katero si prinesla žalost! Moje hčerke ne boš premotila s svojimi grožnjami.

Metela (odhaja). Jaz grem. A povem ti še enkrat, da si obsodbo sama podpisala!

Peti prizor.

(Fabiola, Neža, Lucina.)

Fabiola (vstane s stola). Torej, ti si kristjana?!

Neža. Zakaj se vznemirjaš zaradi tega, ljuba sestrična? — Kajneda, sedaj me imaš za ničvredno stvar, ki je kriva vseh hudobij in pregreh, ki jih očitajo kristjanom?

Fabiola (sede). Nikakor ne. Nasprotno, še spoštujem te kot vzor vseh čednosti, ki naj krasijo ženski spol. In Boštjan in Pankracij imata tudi isto vero. — A gotovo ste vi trije med prvimi, med najimenitnejšimi kristjani?

Neža. Pri nas ni nič razločka, nobeden ni bolj in nobeden manj imeniten; vsi smo enaki.

Lucina. Oprosti, ali še nisi brala nobene krščanske knjige?

Fabiola. Ne, še nobene. Zdelo se mi je škoda časa za to.

Lucina. Torej ti jaz priporočam, da bereš, in upam, da se boš kmalu iznebila predsodkov o kristjanih.

Neža. Prav res, ljuba sestrična. In če si na meni zapazila kaj posebnega, kaj hvalevrednega, je vse to le sad krščanske vere.

Fabiola. In si ti pristopila k tej veri zato, ker si brala krščansko knjigo?

Neža. Jaz sem bila zmeraj kristjana, že od svojega rojstva.

Fabiola. In zakaj si mi to prikri-vala?

Neža. Zato, ker imaš mnogo preveč predsodkov o kristjanih. Če bi ti bila jaz to povedala kar tako na lepem, ne vem, kaj bi bila ti storila. Sedaj bo mnogo bolje, ko si bila na to že vsaj nekoliko pripravljena.

Šesti prizor.

(Fabiola, Neža, Sira, Lucina.)

Sira (prihiti). Kolika nevarnost preti vaši hiši, blagorodna Lucina! Ko sem šla po trgu, sem videla, kako so se ljudje zbirali v gručah in si pripovedovali skrivnostno novico, da je tvoja hčerka kristjana in da jo bodo v kratkem vojaki odpeljali pred sodišče.

Lucina. Sramotno maščevanje!

Fabiola (vstane). Kaj? Že tako daleč je stvar prišla? — Hvala lepa tebi, Sira, da si prihitela povedat, dokler je še mogoče odvrniti nesrečo. — Pri vseh bogovih, niti las se ne sme skriviti moji ljubi sestrični! — Pojdi, greva k namestniku, da stvar ustaviva! — Vse hočem storiti, kar morem, da te rešim: žrtvovati čem svoj ugled, svoje bogastvo. Če ne bo drugače, bom hitela prav do cesarja in na kolenih ga bom prosila za tebe. (Hoče oditi.)

Neža. Ne, prosim te, nikari se ne trudi za to. Čemu odlašati mojo večno srečo?

Fabiola (stopi nazaj). Toda pomisli, da te hočejo umoriti!

Neža. In ravno s tem mi odpro vrata v nebeško kraljestvo, kjer se bom za vselej združila s svojim ljubljencem.

Fabiola. Ne, ne, ljuba Nežika! Tvoje življenje je predragoceno; pretežko bi te pogrešala tvoja blaga mati, jaz in Sira! — Porabimo torej priliko, dokler je še mogoče, ne tratimo časa! (Odide s Siro.)

Sedmi prizor.

(Lucina in Neža.)

Lucina (objame Nežo in jo poljubi na čelo). Ljuba hčerka, kako sem

srečna, da si ti dospela do tolike popolnosti!

Neža. Predraga mati! Vzrastla sem tako, kakor si me ti vzgojila: poslušala sem tvoje nauke in se ravnala po tvojem vzgledu.

Lucina. Danes si se zaročila s Kristusom in drevi boš morda že kri prelila za Njega.

Neža. Kolika sreča zame in kolika čast za tebe, ljuba mati!

Lucina. Pač res. Ti veš, kako skrbno sem te vzgojevala, — in kako srečna sem bila, ko sem videla, da se lepo razvija v tebi pokorščina, čistost, ljubezen do revežev — sploh vse čednosti, ki nam jih priporoča sveti evangelij. Bolj sem bila vesela tega kot vseh dragih kamnov in biserov. »O Gospod,« — tako sem molila večkrat, — »daj milost, da bo moja hčerka vredna svojega očeta!«

Neža. Oče je prelil kri za Kristusa. O, ko bi bila tudi jaz vredna te milosti!

Lucina. Oče tvoj je umrl mučeniške smrti. In glej, sedaj je zate čas, da ga posnemaš. Nebo je uslišalo mojo molitev. — (Vdano v božjo voljo:) Jaz sama nisem vredna umreti za Gospoda. A upam, da mi bo Bog dal vsaj to milost, da te spremim na morišče, kjer te bom vzpodbujala k vztrajnosti.

Neža (moli). O dragi oče, prosi v nebesih za svojo ubogo hčerko!

Lucina (slovesno-resno). Poklekni, ljuba hčerka! Čas je, da ti pokažem dragocen zaklad, ki sem ga dosedaj skrivala pred teboj. Tukaj imam gobo, namočeno s krvjo tvojega očeta. Hranila sem jo skrbno na svojem srcu ves čas od njegove srečne smrti. (Izвлеče izpod obleke svilnato vrečico in vzame iz nje gobico. Neža pade na kolena.) Sama sem jo napojila s krvjo, ki je tekla iz njegovih ran tedaj, ko je umiral za Kristusa in sem jaz preoblečena stala poleg njega do zadnjega vzdih. (Neža poljubi gobico, mati jo spravi nazaj v vrečico in jo obesi hčerki okoli vratu.) O Bog, (držeč v roki vrečico, vzdigne pogled proti nebu) daj, da bo ta dragoceni ostanek namočila boljša tekočina kakor samo solze uboge vdove!

Neža (vstane). Do zadnjega vzdih bom skrbno hranila ta dragoceni ostanek. — Čuj, ljuba mati, mučeniška kri mi teče po žilah! Nikdar še nisem čutila tolikega poguma. Četudi cela vojska pride proti meni, ne bom se je bala! Ne bom se ustrašila razbeljenega železa, ne ostrih zob divjih tigrov in leopardov, ne nikakršnih muk, niti goreče grmade. (Zamaknjena) O, že vidim

nebesa odprta, že prihaja moj ženin v družbi angelov in devic po mojo dušo. O, kako lep je, kako dragoceno je Njegovo oblačilo, kako se sveti rob Njegove obleke!

Lucina. Pojdi, ljuba hčerka, pojdi greva še k častitljivemu očetu papežu, da ti dá še zadnji blagoslov! (Oklene jo z roko okoli vratu.)

Neža (polagoma odhajaje z materjo). In naše bogastvo naj reveži dobijo že takoj danes; kajneda, draga mati, da si tudi s tem izprosimo blagoslova z nebes?! (Odideta.)

(Zastor pade.)

Četrto dejanje.

Ista soba.

Prvi prizor.

(Zbor devic, med njimi Emerencijana.)

Zbor.¹ Odvzeli sestro ljubljeno
so nam sovražniki.
Za njo zdaj naš proseči glas
tja do neba hiti:
[: Ohrani vero naj trdno,
bojuje se nevstrašeno,
da pride v sveti raj —
to milost, Bog ji daj! :]

Drugi prizor.

(K prejšnjim se pridružita še Fabiola in Sira.)

Fabiola. Kaj pomenja to petje?
Ali je že pred nama prišlo veselo poro-
čilo, da je vse popravljeno, da se Lucini
ni treba več bati za svojo hčerko? —
Kje je Neža? Moram jo videti takoj.
(Išče z očmi Nežo med devicami)

Emerencijana (stopi izmed dru-
gih). Je ni več tukaj. Šla je — z ma-

¹ Napev po »Marija mati ljubljena«.

terjo — v spremstvu vojakov, ki so jo odpeljali v zapor.

Fabiola (silno prestrašena stopi korak nazaj). Kaj? — Vsi bogovi! — Neža vjeta? — V verige vklenjena?! In ve tukaj prepevate?!

Emerencijana. Sama nam je tako naročila. Me prosimo Boga, da ji pomaga.

Fabiola. A tako! Bodite torej potolažene. Vaša molitev je uslišana. Ravno sedaj sem bila pri cesarjevem namestniku. Preprosila sem ga. Samo da njegov sin pride v zvezo s to ugledno in bogato rodbino, za drugo se on ne meni mnogo. Neža bo zopet dobila popolno prostost, lahko bo še nadalje ohranila svojo skrivno vero. — Toda sedaj ni časa, da bi se o tem razgovarjale. Sira, hiti brž k Neži in ji naznani veselo novico, da bo v najkrajšem času prosta. Ostani pa potem toliko časa pri njej, da jo izpuste, in jo kmalu pripelji veselo in srečno meni v naročje.

Sira. Hvala lepa, milostljiva gospa. Tako veselega naročila mi še nisi dala nikdar.

Fabiola. Ko pojdeš mimo moje hiše, naroči Afri in Graji, naj prideta semkaj.

Sira (odide).

(Zbor devic se pomakne polagoma v ozadje.)

Tretji prizor.

(Fabiola in Emerencijana.)

Fabiola. Moje veselje je pomešano z veliko žalostjo. Veš ti, Nežo je naznala moja sužnica. In zato hočem to ničvrednico pošteno kaznovati tukaj na tem kraju, kjer je povzročila toliko nesreče in žalosti.

Emerencijana. Kaj? Tvoja sužnica je to storila? Nesrečnica! Gotovo ni poznala Neže, ker sicer bi tako čednostne in tako dobre device ne bila mogla spraviti pod rabljev meč.

Fabiola. Kakor se kaže, imaš ti mojo sestrično zelo rada.

Emerencijana. Res je tako: vse jo prav iz srca ljubimo. O, me vse bi rade dale svoje življenje, samo da bi njo rešile.

Fabiola. Ali smem vprašati, kdo si ti?

Emerencijana. Ime mi je Emerencijana. In te moje tovarišice so sirote kakor jaz; nas vse so sprejeli v to hišo iz usmiljenja in ljubezni.

Fabiola. In kdo skrbi za vas?

Emerencijana. Gospodinja te hiše Neža. Tukaj dobivamo svoj vsakdanji kruh in — kar je več vredno — čednostno vzgojo.

Fabiola. Kdo bi bil skrbel za vas, če bi vam bili vašo dobrotnico umorili?

Emerencijana (pokaže proti nebu). On, ki je ustvaril lilije na polju in ki skrbi tudi za ptice pod nebom, naš Oče, ki je v nebesih.

Fabiola. In se niste nič v bran postavile rabljem, ko so ugrabili Nežo in jo odpeljali?

Emerencijana. Nič. Ponižno smo se jim priklonile in potem smo molile za nje.

Fabiola. Tiste, ki vam hočejo odvzeti vašo dobrotnico, morate vendar sovražiti; ali ne?

Emerencijana. Ne. Svoje sovražnike moramo ljubiti in jim hudo povračati z dobrim.

Fabiola. To je zopet Nežino modroslovje, oziroma njena vera. Sedaj mi je jasno, kaj se je godilo v teh prostorih, o katerih se je mislilo, da se v njih šopiri samo razkošnost. — Gotovo boste srečne, da boste mogle zopet videti svojo ljubljeno dobrotnico?

Emerencijana. O gotovo! To bo veselje! — A nekaj nas še pri vsem tem skrbi.

Fabiola. Kaj neki? Česa se bojite?

Emerencijana. Ali si že kdaj čula, da bi bilo nedolžno jagnje nepoškodovano ušlo volku iz krempljev?

Fabiola. O, glede tega si lahko popolnoma brez skrbi; za vero Nežino se sploh nihče več ne briga. Namestniku sploh ni do tega, da bi Neža častila bogove, le zato mu je, da se njegov sin bogato oženi.

Četrty prizor.

(Prejšnje, Cecilija.)

Cecilija (vstopi in obstoji pri vходу). Sestrice moje, ali je res Fabiola tukaj?

Fabiola. Da, res. Jaz sem, ki s teboj govorim.

Cecilija. Potem vzemi to-le pismo. Neža mi ga je izročila, ko so jo vojaki odpeljali iz te hiše.

Fabiola. Pismo od Neže! (Hitro vzame pismo, je odpre in bere): »Ljuba moja sestrična! Ne jokaj za menoj, saj današnji dan je najlepši v mojem življenju. Združila se bom z njim, ki ga ljubim, in ki tudi on mene iz srca ljubi. Duša moja bo — kakor golob — poletela v nebeške višave. — Že zdavnaj sem tebi določila vse svoje imetje; oporoko boš našla v moji sobi. Tebi izročam torej svoje blago, mater in sirote, ki so mi pomagale nebeškemu Ženinu prepevati hvalne pesmi. Najdražji za-

klad, ki ti ga izročam, pa je knjiga naše svete vere, sveti evangelij. To ti bo izročila v mojem imenu sužnica, ki pa ni od rojstva sužnica, kakor si ti mislila do sedaj, marveč rojena je bila v zelo imenitni azijski rodovini. In če mi hočeš storiti kako uslugo, te prosim, da ž njo v prihodnje ravnaš kakor s svojo tovarišico in dobro prijateljico. — In slednjič želim, da bi se ti odprle oči, da spoznaš pravo resnico! Te milosti bom prosila zate še ob smrti ni uri svojega nebeškega Ženina!« — O, kolika dobrota! Kdaj sem zaslužila tako ljubezen! Pač ona ni slutila, ko je pisala te vrstice, kolika izprememba se vrši v meni. — Popolnoma natančno hočem izpolniti vse njene želje, če bi je res ne bilo več nazaj, — česar pa skoraj ne morem misliti. — (Zboru): Bodite brez skrbi, hčerke moje, nihče vas ne bo smel poditi iz te hiše. Od danes naprej ste pod mojim varstvom.

Zbor devic. Bog ti povrni!

Peti prizor.

(Prejšnji, Afra, Graja.)

Fabiola (Afri). Ti nesrečna, ničvredna sužnica, da si se predrznila tožiti najčistejšo in najblažjo devico celega rimskega mesta! Le čakaj, kazen

ti ne odide! Mislila si, da boš s tem dobila prostost, kajneda! — Ničvrednica! — Neža je rešena, a ti boš padla v jamo, ki si jo izkopala za njo. — Podnevi najnižja dela, ponoči pa težke verige v temni ječi — to bo plačilo za tvoje sramotno dejanje.

Afra (najprej gleda začudeno, potem jo je sram, slednjič se trese od strahu).

Graja. Vendar, gospa, saj si ti sama vpričo nas rekla, da se morajo vsi kristjani zatreti. In zaradi tega je Afra storila to.

Fabiola. Res, spominjam se. Da sem pač mogla biti tako neprevidna!

Šesti prizor.

(Prejšnje, Sira.)

Sira (prihiti vsa zasopljena). Prepozno, milostljiva, prepozno! Je že vsega konec!

Fabiola. Kaj praviš?! (Cecilija se počasi bliža Siri.)

Sira. Neže ni več med živimi.

Fabiola. Kaj moram slišati? Za božjo voljo! (Pade na stol in si zakrije oči. — Device si začno brisati solze. Čuje se njih polglasno ihtenje, ki med Sirinim pripovedovanjem polagoma neha.)

Sira (čez nekaj časa). Namestnik cesarjev je bil osebno pri Neži v ječi in jo je izkušal pregovoriti. »Lahko« — tako ji je odgovoril — »na skrivnem popolnoma živiš po svoji veri kakor do sedaj. Samo na zunaj pokaži, kakor da si pokorna cesarjevemu ukazu; ena sama besedica zadostuje, — in pa dovoli, da stopi moja rodbina v sorodstvo s tvojo.«

Fabiola (objokana). In se ni spomnila one čarovniške besede, vsled katere bi ji odpadle vse verige?!

Sira. »Jaz sem kristjana«, — je odvrnila Neža — »posvečena svojemu Gospodu. Kako zelo kaznujete vi vestalke, če jim ugasne ogenj ali če prelomijo svojo obljubo! — Moje telo ni več moje, marveč mojega Boga, ki Ga ljubim nad vse. In niti za kraljevo žezlo ne dam svojega devištva, ki mi krasi čelo!«

Cecilija. Kako lep, nebeški odgovor!

Sira. Obljube, grožnje, opomini, prošnje — vse zastonj! Namestnik je bil ves razkačen nad toliko trmoglavostjo in ni se mogel več premagovati. Takoj so morali vojaki Nežo odpeljati pred sodnika. Hotel jo je še vkleniti, a vsaka spona je bila prevelika; nobena ni mogla prijeti njenih nežnih ročic. — Nato začne sodnik: »Neža, premisli si

vsaj zaradi svoje mladosti in zaradi svojega visokega stanu. Jaz bi te rad rešil; mislim, da so te zapeljali drugi, da je vsega kriva napačna vzgoja. Odpovej se torej krivim in škodljivim naukom krščanskim, izpolni cesarjevo povelje in daruj bogovom!« — »Moj sklep je trden!« — je odgovorila ona. — »Vaše krive bogove zaničujem. Jaz ljubim in morem ljubiti le pravega živega Boga in samo Njemu hočem služiti! — O Gospod Jezus Kristus, Ti nebeški ženin vseh deviških duš, odpri mi vrata v večna prebivališča, vzemi mojo dušo k sebi! Glej, darujem Ti svoje življenje v pričevanju Tvojih naukov in za zveličanje neke nesrečne duše, ki jo tako zelo ljubim in ki jo sedaj v zadnjih trenutkih svojega življenja prav posebno Tebi priporočam.« Mladost, ljubeznivost in lepota Nežina, njeni krasni kostanjevi lasje, ki so se ji tako razkošno sipali po snežnobeli obleki in sploh nekaj nadnaravnega na njej, vse to je vplivalo na ljudi in jih tako ganilo, da se je zablestela solza v marsikakem očesu. Samo Neža je ostala mirna, vesela in pogumna. — Njeni junaški materi Lucini je sicer tudi bilo tesno pri srcu, a držala se je neustrašeno in kakor makabejska mati je vzpodbujala in navduševala hčerko s svojimi pogledi.

— Sodnik se je že bal, da bi se ljudstvo ne uprlo; zato je hitel z obsodbo, ki se je morala takoj izvršiti. Neža je dvignila oči proti nebu za trenutek, potem je pokleknila in nastavila razgaljen vrat rablju — O, kak prizor je bil to! Vse je molčalo, le pridušen jok se je čul izmed množice; vsakdo si je brisal oči. Sodnik je plaho pogledoval okoli sebe; celo rablju se je milo storilo in otrl si je z dlanjo solzo iz očesa. Slednjič se je zabliskal meč, in Nežina glavica je zdrčala v pesek. Takoj so priskočili kristjani in začeli namakati gobe in robce v njeni dragoceni krvi. In medtem sem jaz odhitela semkaj. — Glej, sedaj se že vrača njena mati in ž njo dve deklici z Nežinim vencem in okrvavljenim pajčolanom.

Sedmi prizor.

(Prejšnje, Lucina s tančico čez obraz pride v sredi med dvema deklicama. V rokah prineso Nežin venec in okrvavljen pajčolan.)

Zbor devic (pade na kolena in poje — morda po napevu »O presveta Ti«):

Srečna mati si:
zate prosi hči
zdaj v nebesih Gospoda.
[:Draga nam tudi ti,
čista mučeniška kri,

ki si tekla za Kristusa.:]
 Dika ti devic
 naš usliši klic,
 ljubljena sveta Neža.
 [:Prosi večnega Boga,
 naj nam vero trdno da,
 upanje in ljubezen!:]

Sira (da Fabioli knjigo). Skoraj bi bila nekaj pozabila. Neža mi je nekoliko pred svojo smrtjo dala to-le knjigo, ki je v njej naš sveti evangelij, in mi naročila, naj jo tebi izročim.

Fabiola (vzame knjigo, vstane). Ti si torej tista, ki je bila rojena v plemeniti azijski rodovini? Morda se celo kraljevska kri pretaka po tvojih žilah. Torej ti nisi bila od rojstva sužnica? Le povej popolnoma odkritosrčno: tudi ti si kristjana!

Sira. Da, milostljiva, tudi jaz sem kristjana!

Fabiola. Tudi ti! — Jaz ne morem več (sede), dovolj je zame! — Nekako čudno mi je pri srcu, nekaj se svita v moji duši: jaz čutim — Neža je molila zame. (Vstane, gre proti Lucini, pade pred njo na kolena in jo prime za roko): O, moja mati! Ne zameri, da te tako imenujem, čeprav tega nisem zaslužila. — Jaz hočem biti tvoja hči in ti hočem po svojih močeh nadomesto-

vati ono, ki si jo danes izgubila. Čuj: jaz sem — kristjana!

Sira (pogleda hvaležno proti nebu). Vendar, o Bog, si uslišal mojo molitev!

Graja. Tudi jaz čutim, kakor da je Neža zame molila. Dovolj mi, gospa, da tudi jaz s teboj vred sprejemem krščansko vero.

Fabiola. Prav rada. — In da storim že takoj danes to dobro delo: od tega trenutka dalje nisi več sužnica, podarim ti popolno prostost.

Graja. A jaz ti bom vendar še zmeraj služila kakor dosedaj, zmeraj te bom imela za svojo gospodinjo.

Fabiola. In Sira (proti Siri), ki bi pravzaprav ne smela biti sužnica, ti boš meni ljuba sestra; pri meni boš, da me boš bolj natanko poučila v krščanski veri.

Sira. Nič drugega naj me ne loči od tebe kakor smrt.

Afra (pade med Sirinim odgovorom na kolena pred Fabiolo in kleči).

Fabiola. Vstani! Kaj klečiš tu?

Afra. In pristaši prave vere imeti nič za odpuščanje in srce in kesanje?

Fabiola. Ničvrednica! In ti si še upaš tukaj govoriti, ki si nedolžno Nežo spravila pod rabljev meč?

Sira. Res je zelo napačno, kar je storila Afra, a ravno to je tebe pripe-

ljalo na pravo pot. — In pomisli tudi, da je tisti Bog, ki ga hočeš ti sedaj častiti, molil za svoje sovražnike in zanje celo preлил zadnjo kapljo krvi.

Lucina (Fabioli). Ljuba hči! (Solze ji stopijo v oči.) Žalost se mi vzbuja pri teh besedah, da ne morem vzdrževati solz; toda upam, da mi ljubi Bog, ki vidi do dna srca, tega ne bo zameril. — Hčerka moja, ljuba Fabiola, bodi Neže vredna! Jaz Afri odpuščam iz ljubezni do Boga in tudi tebe prosim, da ji odpustiš.

Fabiola (po kratkem molku). Tebi ne morem ničesar odreči. Prav res, postati moramo vredni otroci nebeškega Očeta. Sedaj se mi zdi čisto jasno, kar se mi je še pred kratkim zdelo nerazumljivo: »Ljubite svoje sovražnike; delajte dobro njim, ki vas preganjajo.« (Proti nebu.) O, ljuba moja sestrična Neža, še sedaj mi zveni v ušesih glas, s katerim si mi razlagala te besede. — Tebi na čast, na priprošnjo tvoje matere in v imenu Kristusa, mojega Boga, odpuščam njej, ki je zakrivila tvojo smrt! — (Afri.) Vstani in glej, da popraviš svoj greh s pravim kesanjem. (Afra vstane.) Odpri oči, da se ti pokaže resnica v pravi luči, kakor se je meni. Tudi tebi bom dala prostost, kadar se poboljšaš. (Vzdigne oči proti nebu.) O,

vsegamogočni Bog, daj, da krščanska vera kmalu zavlada po vsem svetu in da se nekdam veselo združimo s sveto zmagoslavno devico, ki je s svojo molitvijo in krvjo pripeljala do pravega spoznanja!

Vse.

(Napev morda iz Cecilije II. za god sv. Ilna opata.)

Kdaj zasije dneva zora,
neha boja hrup šumeč,
in od vzhoda do zahoda
nam zavlada križ bleščeč?

Kdaj, o sveta Neža, tvoje
hrepenenje presrčno
Bog usliši, da nam tvoja
smrt v življenje, srečo bo?

(Vse pokleknejo.)

Čuj tedaj nas, sveta Neža,
nam vsem vzor, nebesom kras:
prosi, prosi zdaj, da Večni
milostljivo zre na nas!

(Zastor pade.)

Konec.

Turki pred Dunajem

ali

Zmaga zvestobe.

Zgodovinski igrokaz v petih dejanjih.

Poslovenil Fr. Rihar.

Dejanje se vrši v letu 1683.

Osebe:

Grof Volk (Wolf pl. Wolfenstein),
graščak na Kahlenbergu.

Rihard, njegov sin.

Vitez Kunibert z Visokega (pl. Hoheneck),
njegov svak.

Ksaver, star doslužen vojak.

Poldač, lovec Rihardov.

Nace, zidar.

Jozel, kovač.

Tonej, pek.

Jernač, oštir »Pri lipi«.

Redar na Dunaju.

Urh, čevljar.

Kara Mustafa, veliki vezir.

Ibrahim, aga janičarjev.

Trabanti, zamorci.

Prvo dejanje.

Vrt pred gradom grofa Volka na Kahlenbergu.

Prvi prizor.

(Jozel, Tonej, Nace. Sede pri vinu ter pojo sledečo ali drugo zdravico, ko se dvigne zastor.)

Pa ribcam dobro gré,
ker žeje ne trpé;
pa pijejo vodó,
in nič ne zapijó.
Pa voda se skali,
in ribcam žalost stri,
potem se jim srce shladi.
Bo prišla enkrat smrt,
moj hramček bo zaprt;
moj glažek pa na stran,
bo v zemljo zakopan.
Ne bom več vinca pil,
bom v črni zemlji gnil;
potem si bom srce hladil.

Jozel. Juhe, tovariša! Na zdravje nas vseh! Zares, naš grof je dobra duša, ker nam je že danes ukazal izplačati zaslužek. Tristo zelenih mačk! Ko bi

moral danes s suhim grlom domu, bi gotovo grede omagal od žeje.

Tonej. Pojdi se no solit, ti goba suha! Tega pa že ne! Saj teko ob potu kar trije studenci!

Jozel. Kaj bi se ustil, prismoda! Kdo neki bo pil vodo, če se je cel dan potil tako blizu trt.

Tonej. No, to imaš tudi prav. Še posebno, če človek dela ni vaje! Toda midva sva že vajena potu in vročine, ti v svoji kovačnici, jaz pri svoji peči; ta-le zidar tukaj pa ni mogel kar nič več strpeti; je že opoldne mislil, da skoprni od žeje.

Nace. Kar lepo pri miru me pustita vidva, pa jezik za zobmi držita; prav oba se bojita vode kakor hudič križa, pa še rečem, obadva. Zato pa me kar nič ne zbadajta. (Z vrčem potrka na mizo.) Hoj, Jernač! Posoda je prazna!

Jozel. No, zidar pa zna, to mu morava že pustiti. Potem morava pa tudi midva vrčem pogledati na dno, da Jernač ne bo dvakrat nog brusil. (Oba izpijeta.)

Drugi prizor.

(Prejšnji, Jernač.)

Jernač. Veš ti Nace, nikar tako ne razgrajaj; saj se kar hiša trese; nazadnje bo še smreka padla raz streho.

Nace. Naj pade, če hoče v peč ali na ognjišče. Bi bilo morebiti bolje za Vas, oče Jernač; bi Vas vsaj vest tako ne pekla.

Jernač. Zakaj ste pa vedno žejni, kakor kanja in imate vedno sušo v grlu?

Tonej. Ne bodite hudi, oče Jernač; danes smo bogati; izplačali so nam; Nace danes lahko pri Vas poravna svoje dolgove . . .

Jernač (odide s praznimi vrči). Ali pa nove naredi.

Tretji prizor.

(Prejšnji brez Jernača.)

Nace. Čujta, tovariša! Dajmo tega trebušnika malo potegniti za nos! Gori na gradu nam je stari valpet zopet pravil, da se vsakih 6000 let vse ponavlja na svetu. prav natančno tako, kakor se je godilo pred 6000 leti. Boste videli, da nam bo šel starec na led.

Jozel. Veš, Nace, ti jih pa imaš za ušesmi. Držala bova s teboj. Samo, da ne bo prehudo.

Četrty prizor.

(Prejšnji. Jernač z vinom.)

Jernač. Naj vam gladko teče po grlu! Ali prinesete kaj novic iz gradu? Kajne, da Turkov ne bo?

Nace. Prišli bodo gotovo; pred 6000 leti so bili tukaj in bodo sedaj zopet prišli in bodo ravnotako morili in plenili, kakor takrat.

Jernač. Meni pa ne gre v glavo, kako bi se to moglo tako zgoditi!

Nace. Pa pojte prašat sivega valpeta na gradu, ta je tako bral v starih bukvah. Tadvà sta bila tudi zraven, ko nam je čudne reči razkladal, da...

Tonej in Jozel (mu hitro sežeta v besedo). Tako je, oče Jernač, midva sva vse to slišala.

Nace (nadaljuje). —, da se na svetu vsakih 6000 let vse natanko ponovi; potemtakem bomo mi trije čez 6000 let ravnotako tukaj sedeli in pili kakor danes.

Jernač (začuden). Zares, čudno, zelo čudno! Kako bi se pa vendar moglo to zgoditi?

Nace. Ne veste, kako jasno zna stari valpet vse to razložiti; glejte, to je tako: (Z rokami naredi krog.) cela velika zemlja je kroglja in se suče in suče, dokler vse ne pride tako, kakor je bilo prej.

Jernač. No, ko bi že samo pili in tukaj sedeli, bi mi že bilo prav! Toda Turki!

Jozel. No Turki nas ravno sedaj še ne bodo nataknili na kolec; toda pijačo nam pa danes le dajte zastonj.

Tonej. Plačali Vam bomo račun prav gotovo čez 6000 let, ko bomo nazaj prišli.

Jernač (zase). Aha, že vem, kam pes taco moli. Pa le počakajte, kajoni! (Glasno.) Aha, sedaj mi pride na misel. Pred 6000 leti smo bili tudi tukaj skupaj; vi ste tudi delali v vinogradu in pri meni izpili dva bokala?

Nace (modro). Seveda, brezdvomno!

Jernač. Dober človek sem! Ker večkrat k meni pridete, bom pa čakal za današnjo pijačo do takrat; danes boste samo plačali ona dva bokala, ki ste jih ostali dolžni pred 6000 leti. (Gre.)

Peti prizor.

(Prejšnji brez Jernača)

Jozel in Tonej (smejoč Nacetu). No, sedaj si jo pa naletel. Debeli krčmar ni tako neumen, kakor ti misliš.

Nace. Le čakajta, mu bom še katero zasolil. Toda tovariša, recimo katero o Turkih. Pri moji veri! Šalo na stran! Stari grof na gradu je že nekaj tednov sem tako resen in kratkih besedi. In ko sem bil zadnjo nedeljo na žegnanju v Nußdorfu, so tam pravili prav vznemirjajoče novice. Ogrski puntar Emerih Tököly je s 40.000 tolarji podkupil turške pse, da bi skupno ž njim na-

padli našega cesarja in mu vzeli mesto Dunaj.

Tonej. Kaj praviš? Da se je ta grdun zvezal s Turki? Da hoče izdati svojo vero in cesarstvo?

Jozel. Grdo je to zares; toda Judež bo že prejel izdajalsko plačilo. Meni le to ne gre v glavo, da bi sultan zaradi beraških 40.000 tolarjev hotel pomagati ogrskim puntarjem in bi zanje hodil po pečen kostanj v žerjavico.

Tonej. Tudi meni se to malo čudno zdi. Saj vedno trdijo, da so Turki neizmerno bogati; pri sabljah imajo zlate ročaje in zlate nožnice, obdane z bleščečimi diamanti; peresa na turbanih so dragocena, gumbi zlati; celo preprosti Turki kockajo s cekini.

Nace. Seveda, če jih ti turški psi kristjanom ugrabijo. Jaz pa pravim: Turki so roparska sodrga; delati nočejo, samo kradejo, moré, požigajo. Ni vse zlato, kar se sveti. Sablje imajo iz kositarja, pa nevedni ljudje mislijo, da so srebrne; ročaji so iz medenine, pa se zdi, da so iz zlata; njihovi konjski repi so polni steklenih kosčkov, pa mislijo ljudje, da so to biseri. Le vprašajta stare vojščake, pa vama bodo povedali.

Jozel. Če je pa tako, potem je pa že ogrski puntar nekaj opravil s svojim

zlatom. Ali bodo res prišli Turki kmalo pred Dunaj?

Nace. Tako govore. Natančnejšega pa nihče ne ve. Opaža se pa lahko, da se vojaštvo pripravlja, in z Dunaja in okolice se morajo umakniti vsi, ki niso za celo leto z živežem preskrbljeni.

Šesti prizor.

(Prejšnji, Ksaver, star vojščak.)

Ksaver. Bombe in granate! Vi mladeniči! Ali imate tudi turško vojsko v ustih? Jaz vam bom pa vedel še kaj več povedati; saj se gre tudi za vaše vratove! (Vsi skočijo pokonci ter ga pozdravljajo.)

Jozel. Pozdravljeni, stric Ksaver! Ravno prav pridete!

Tonej. Povejte nam, kako je na Dunaju?

Nace. Kaj dela cesar? Ali delajo nasipe? Ali so že turški psi blizu?

Ksaver. Grom in strela! Saj boste s svojimi vprašanji še na tla pobili starega vojaka. Greste name kakor hajduki. Čakajte, da sedem in malo počijem. Bolj mi bo pa še tekla beseda, ako imate kaj za moje suho grlo. (Nace in Tonej mu ponudita vsak svoj vrč.)

Oba. Le pijte, dobri stric!

Jozel (trka z vrčem ob mizo). Hoj, Jernač, še en bokal; stric Ksaver je tukaj.

Sedmi prizor.

(Prejšnji, Jernač.)

Ksaver (vstane in pomoli roko Jernaču). Bog te živi, debeli Jernač!

Jernač. Vesel sem, da si prišel. Kakšne novice kaj prinašaš?

Ksaver (izpije in sede). Le poslušajte me! Strela naj pobije vse turške pse! Še pretekli teden sem pravil Dunajčanom, naj se nikar ne boje, češ, saj so Turki veliki počasneži. Navadno potrebujejo en mesec za premišljevanje, drugi mesec snažijo orožje in brusijo jatagane, tretji mesec nakladajo; preden se pa pripravijo, napoči zima in za zimo ne marajo prav nič ti zamorci in hajduki! Toda sedaj so me pa ti psi goljufali; tega jim ne bom odpustil na veke ne! Doslej so me spoštovali kot dobrega preroka, ki kaj ve; prislužil sem si marsikatero klobasico ter precej bokalov. Sedaj se pa Dunajčanje iz mene norčujejo, češ da nič ne vem. Prav gotovo, ko bi jim pravil, da so Turki že pred vratmi, pa bi gotovo tam za Savo ostali.

Nace. Nadaljujte, stric Ksaver! Ali so mar že pred dunajskimi vratmi? Povejte nam, povejte!

Ksaver. No, saj ne gori voda! Boš že počakal, dušica! Turki bodo še pre-zgodaj pridrli ter tebe obesili na kol, Jernaču pa preparali trebuh.

Jernač (se prime za trebuh). O Bog se usmili! Ne stori mi nič, saj tudi jaz tebi nič ne storim. Ljubi stric Ksaver, kaj pa naj naredimo?

Ksaver. Branite svojo kožo, kakor veste in znate! Se mi smiliš, ti mlada kri! Trda bo predla. Poslušajte me dalje! Veliki vezir Kara Mustafa, hiti urno z 200.000 možmi naravnost proti Dunaju. Puntarski Ogri mu dajo konje in denar. Včeraj so po vseh dunajskih ulicah razglaševali, da se morajo vse višine krog Dunaja znižati; da se mora vsak meščan preskrbeti z živežem za eno leto; da morajo prebivalci nasekati hrastov za 30.000 kolov; vsak trden možak bo moral na nasipe; kdor nima živeža za eno leto, mora v Linc ali v Prago.

Jernač. Kaj bomo pa mi tukaj počeli? Nimamo obzidja, ne stolpov, da bi se branili. Turki nas bodo najprvo pohrustali.

Ksaver. Kaj še! Bežite na deželo, kolikor Vas neso noge!

Jernač. Ti moj Bog, kako me bodo nesle noge! (S skrbjo ogleduje svojo telesno obilnost.)

Ksaver. Sicer pa, ne bojte se preveč, (Skrivnostno potrka na žep.) tu imam cesarsko pismo na vašega gospoda grofa. Vam povem, drugim ne — pa držite jezik za zobmi, — ta-le vaš trdni grad bo še Turkom zobe polomil.
(Čuje se oddaleč lovski rog.)

Jernač (prestrašen). Ah, Bog! Turki! Turki! Moja hiša! Moja klet! Moj trebuh!

Osmi prizor.

(Prejšnji, Poldáč, lovec.)

Poldáč (pridirja v sobo). Hvala Bogu, tem zobem sem srečno ušel. Kako se bom mogel hvaležnega izkazati svojemu dobremu, blagemu gospodu!

Nace. Kaj praviš Poldáč? Kakšnim zobem si ušel? Ali si se morda s Turki ravsals?

Poldáč. Kaj še, s Turki pa še ne. Opraviti sem imel z divjim merjascem. Bog bodi z vami, tovariši. Prav je, da sem vas tukaj dobil, truden sem, sesti moram.

Jozel. Na en požirek. (Mu poda vrč.) Povej, kaj se ti je primerilo!

Poldáč. Čujte! S svojim mladim, milostivim gospodom sva šla danes na lov. Namenila sva se preganjati strašnega divjega merjasca, ki nam že toliko časa pustoši njive in gozde. Kmalu sva

mu bila na sledu. Mladi gospod grof se je napotil po znani stezi skozi smrečje, jaz pa sem sledil zver skozi sotesko, ki drži nekoliko nižje. Kar naenkrat zagledam pred seboj ognjene oči divje zveri; sam sem bil z razsrjenim merjascem; hitro mu hočem zabosti bodalo v srce; toda izpodletelo mi je na peščenih tleh, zato sem zver samo prašnil. Sedaj gorje mi! Srdit se zažene merjasec proti meni, me podere na tla, z glavo se zgrudim na skalo ter padem v nezavest.

Tonej (tiplje rano). Ubogi Poldać, saj si res precej ranjen.

Poldać. V tem trenutku plane moj gospod s pogumnim skokom raz višino v sotesko ter nadraži zver s sulico proti sebi; ko se merjasec srdit obrne proti grofu, mu ta s krepko roko zabode sulico v srce.

Ksaver. Bombe in granate! Zakaj nisem bil zraven? Da bi le tudi Turek dobil tak udarec. Meni se zdi, da je to dobro znamenje za tvojega viteškega gospoda.

Nace. Čuvajo naj ga Bog in vsi svetniki! Zares, to vam je hraber junak. Tako je. In Vi stric Ksaver, če ste videli na svetu že tudi mnogo junakov, takega pa še niste naleteli, ki bi za nas tvegaj življenje.

Poldač. Tega ne bom nikoli pozabil, tovariši; povrnil mu bom dobroto, ako mi le Bog da priložnost.

Tonej. Stric Ksaver, mladi grof bodi naš poveljnik; zanj bomo šli vsi radi v ogenj; vsi poznamo že od mladih nog njegovo blago srce in če ga vsi zamorci in Turki obkolijo, mi ga jim bomo iztrgali. (Blizu se oglasi lovski rog.)

Deveti prizor.

(Prejšnji, grof Rihard.)

Rihard. Blagoslovi naj vas Bog, dragi prijatelji! A, tudi ti si že tukaj, ljubi Poldač! Ali si se že opomogel od smrtnega strahu?

Poldač (mu poljubi roko). Milostivi gospod! Povrni Vam mili Bog! Ko bi ne bilo Vas, bi bil sedaj že mrtev. V preveliko nevarnost ste se podali zaradi mene; saj je šlo tudi Vam za kožo.

Rihard. Pustiva to, ljubi Poldač! Saj bi tudi ti meni skočil na pomoč, ako bi se jaz nahajal v nevarnosti.

Ksaver (s poudarkom). O dobri, mladi gospod! Dovolite, da Vam tudi jaz, stari vojak poljubim roko. Ne znam sicer lepo govoriti, vendar pa rečem, junak ste! Vas bo pa že cesar moral poklicati, če mu bo trda predla.

Rihard (mu strese roko). Saj to tudi želim, ker ljubim cesarja, ljubi

starček. Kako pa je kaj s turško nevarnostjo? Ali ne prihajate ravno z Dunaja? Kakšne novice kaj prinašate?

Ksaver (izvleče izpod jopiča zavoj spisov. S poudarkom). To so cesarska pisma na Vašega očeta.

Rihard. Tako? Potem pa ne smemo nič odlašati! Pridite takoj z menoj na grad. — Sedaj pa z Bogom, dragi prijatelji! Upam, da se bomo kmalu zopet kaj videli! (Oba odideta.)

Deseti prizor.

(Prejšnji brez grofa in Ksaverja.)

Nace. Bog daj, da bi stari vojščak imel prav; da bi jo le Turki tako izkupili, kakor jo je izkupil divji merjasec. Sedaj pa pijmo na zdravje mladega grofa! Grof Rihard naj živi! Živio!

Jernač. Bom pa še jaz dal za en bokal; tega boste pa plačali šele čez 6000 let. Prijatelji! to pa le skrbite, da mi Turki preblizu ne pridejo.

Nace. Kar brez skrbi bodite. Na ta skalnati greben ne bodo tako dober kup prišli. Bodo že čutili naše pesti.

Jozel. Smrt turškim psom! Mi znamo v vrču poiskati zadnjo vinsko kapljo, pripravljeni smo pa tudi preliti zadnjo kapljo krvi za Boga, cesarja in domovino!

(Zastor pade.)

Drugo dejanje.

Soba na Kahlenberškem gradu.

Prvi prizor.

(Grof Volk s pismi v rokah. Hodi gorindol.)

Volk. Torej je moralo tako daleč priti. Zapriseženi sovražnik krščanstva žuga našemu cesarstvu ter stoji pred durmi cesarskega Dunaja. Hrabri Španci tam na daljnem zahodu so z junaškim pogumom mohamedanske vsiljence iz svoje dežele pognali in mi moramo v istem času gledati, kako z nečloveško grozovitostjo silijo k nam, da nam oropajo naše najdražje svetinje: sveto vero, krščansko življenje, cesarja in domovino! Pravični Bog! Kolika bolest se zbira nad mojo sivo glavo! — (Hodi zamišljen gorindol.) Zares, grdo ravna ogrski puntar Tököly, ker je nameril svoje orožje proti svojemu cesarskemu gospodu ter se izdajalsko zvezal s Turki; še grše pa ravna tisti francoski kralj, ki se drzno imenuje najbolj krščanskega vladarja in zaščitnika

naše svete vere, pa sklepa zvezo s Turki, jim pošilja denar in vojake na pomoč, ter napada ob Renu nemško cesarstvo, da bi Turkom olajšal delo; to je sramotno počenjanje; kakšno veljavo naj pa še ima potemtakem viteška čast in kraljevska beseda? — (Odmor.) Talle cesarska pisma pričajo, da mi cesar, moj gospodar, popolnoma zaupa; pri Bogu, to zaupanje bom upravičil in bom storil vse, kar bo le v moji moči in če žrtvujem tudi premoženje, grad in življenje ter naposled celo ljubljeneega sina Riharda.

Drugi prizor.

(Prejšnji, vitez Kunibert.)

Volk. Bog s teboj, dragi prijatelj; prideš ravno prav!

Kunibert. Pa ne k veseli pojedini; že vem, svak, ti imaš poročila od cesarja.

Volk. Torej že veš; tukaj so. (Izroči Kunibertu pisma.) Prečitaj jih, potem se bova posvetovala.

Kunibert (čita). »Moj ljubi grof Volk! Kakor Nam Naš vojni minister izporoča, se Nam bliža velika nevarnost. Preden se bode pomladil mesec, bo Naše cesarsko mesto Dunaj od Tur-

kov obkoljeno, Naše očetovsko srce čuti že naprej bridko trpljenje, ki bo obiskalo Naše drage podanike. Da moremo neovirano in prosto voditi vojne priprave, smo morali zapustiti Dunaj, ki smo ga izročili hrabremu in zvestemu Starhembergu v varstvo. Za njim pa zaupamo popolnoma na Vas, ljubi grof Volk in prepričani smo, da Nas zaupanje v Vas ne bo varalo. Po sodbi vojnega sveta ima Vaš grad na Kahlenbergu kaj pripravno lego za obrambo Dunaja; lahko boste v zvezo stopili z vojsko, ki Nam hiti na pomoč, ter prizadevali sovražniku veliko škodo. Pooblastim Vas, da ukrenete vse, kar za dobro spoznate; Vi razpostavite vojne čete, katere dobro izurite; cesarska blagajna Vam je odprta. Izročamo Vas v posebno varstvo Gospoda vojnih trum ter upamo, da se bomo po srečno končani vojski veseli snideli ter Vam mogli izreči Svoje cesarsko priznanje. Vdani Leopold.« — To je velika beseda, dragi prijatelj! Vredni hočemo postati cesarskega zaupanja, četudi tvegamo kri in življenje.

Volk. To je moška beseda, prijatelj! Sedaj bo pa treba iti nemudoma na delo. Si-li mar že kaj zvedel, v kakšnem številu dohajajo pomožne vojne čete?

Kunibert. Četudi je cesarstvo precej razdejjano, vendar še živi stari krščanski duh. Napovedanih je 27.000 Avstrijcev, 4000 Bavarcev in ravnolito Saksoncev ter 8400 Švabov in Frankov; na pomoč pa hite tudi Slovani in Romani.

Volk. Ali so ti znani tudi že poveljniki vojnih oddelkov?

Kunibert. Vseh ne vem. Nemcem načeluje lotrinški vojvoda; Bavarcem mladi mejni knez Maks II.; Slovane vodi poljski kralj Sobieski, Romane pa princ Evgen.

Volk. Klobuk doli pred temi imeni! Naša reč je dobljena. Imena Sobieski in Evgen odvagata celo vojsko.

Kunibert. In naš Rihard? Doli na dvorišču ima krog sebe zbranih celotrumo bojevnikov, samih mladih fantov, tako trdnih in krepkih, da bi ž njimi spravil skoraj vso zemljo iz tečaja. Kako je vesela ta mlada kri! Pridno se vadijo ti mladi junaki za krvavi ples z oholim sovražnikom naših svetinj!

Volk. To me veseli. Toda priti morajo semkaj tudi fantje iz bližnjih vasi; saj svojih domov tako ne bodo mogli ubraniti proti turškemu navalu; posekali bi jih Turki ali pa bi jih prisilili, da bodo morali delati nasipe zanje.

Kunibert. Za te bom skrbel jaz. Govoril bom v tem oziru z župani, s katerimi sem znan. Starčki, ženske in otroci se morajo umakniti v oddaljene šume. Možje pa, ki niso več za boj, pa morejo še delati, bodo morali tudi na grad; pomagali bodo popravljati grajski zid in utrdbe, ako jih bodo poškodovale sovražne krogelje.

Volk. Dobro bi bilo tako; vendar kje boš dobil živeža za toliko ljudstva na mojem gradu?

Kunibert. O tem pa le skrbi na stran! Stari Kunibert zna misliti naprej. Že več kot eno leto sem opazoval puntarske Ogre ter hinavskega francoskega kralja. Natihem sem nabiral živeža kakor egiptovski Jožef; slutil sem že vihar. Na Visokem imam spravljene kupe žita in posušenega mesa; za dva meseca smo preskrbljeni.

Volk. Zvit si pa zares in previden kakor star lisjak. Zato si niso brez vzroka šepetali: Vitez Kunibert je postal žitni trgovec; mar čuti draginjo ali ka-li?

Kunibert. Kmetje, ki bodo k nam prišli, bodo gotovo tudi prinesli živeža, kolikor le bodo mogli.

Volk. Dobro torej! V tem oziru bi bilo vse preskrbljeno. Rihard pa bo načeloval mladim bojevnikom; dobro

vem, da jih bo umno vodil ter Turkom marsikatero grenko zasolil.

Kunibert. Zares, vsi ljubijo mlade-
ga viteza Riharda; odkar pa je za svo-
jega lovca Poldača tvegaj življenje na
lovu, so vsi neumni zanj ter bi šli ž
njim v ogenj.

Tretji prizor.

(Prejšnja, Rihard.)

Rihard (urno vstopi). Dragi, ljubi
moj oče! (Ga objame.)

Volk. Kaj želiš, moj sin?

Rihard. Stric Kunibert je že vse vi-
del; mladeniči cele vasi so zbrani na
dvorišču ter me hočejo za poveljnika,
da bi skupaj udarili na Turka.

Volk. Počasi, moj sin! Kaj nespa-
metno bi bilo to! Nesli bi tako svoje
glave naravnost Turkom pod jatagan;
kaj bi počel jaz, ko bi videl glavo svo-
jega edinega sina nasajeno na drogu!

Rihard. Ah, oče, ne govorite tako!
Postati hočem vreden potomec slavnih
pradedov, čast hočem delati Vašemu
imenu, dragi oče! Spomnite se ljube
ranjke matere, ki naju je tako ljubila;
rekla je, da bi gotovo umrla žalosti,
ako bi mene edinca videla kot mrliča;
ako bi pa padel kot junak za vero in
domovino, bi rada poljubila moje mr-

zlo lice ter mi brez solz in vesela vplet-la zmagovalčev venec v lase.

Volk (ganjen obrne proč obraz). Moj sin! Volja tvoja je blaga in hvale-vredna; kaj pa, ako ne bo vaša žrtev imela nobenega uspeha?

Rihard. Oče! Le zaupajte mi! Hra-ber bom in pogumen; toda predrzno in brez potrebe se ne bom podajal v ne-varnost. Tudi Vi se ne obotavljate, ako Vas kliče dolžnost. Mar li naj rečem mladeničem tu doli, ki se hočejo z me-noj boriti ter imajo tudi očete in ma-tere, naj se vrnejo na svoj dom? Ali naj jim povem, da mi brani moj oče iti v sveti boj?

Kunibert. Ti si vrl junak! Že si zmagal in zmagoval še boš! Bodi mi-ren! Tvoj oče je že naredil cel načrt.

Volk. Pridi na moje srce, ljubi Ri-hard! Zaupam ti neomejeno. Ne boš po-veljeval le tukajšnjim mladeničem, te-muč bojevnikom cele okolice; poobla-ščen od cesarja te imenujem za cesar-skega stotnika.

Rihard. Hvala Vam, oče! Izkusili boste, da znam biti moder in hraber ob-enem ter da ljubim Vas in cesarja.

Volk. Katere mlajše moči imaš, ka-tere bi lahko porabili za važnejše po-sle?

Rihard. Med mojimi ljudmi bi bili prav porabni: zidar modri Nace, kovač Jozel in pek Tonej. Moj lovec Poldać je tudi tesar; rabili ga bomo lahko marsikje.

Volk. Dobro! Pošlji jih k meni; dal jim bom naročila.

Kunibert. Jaz te bom spremljal ter razglasil med bojevniki, da si postal cesarski stotnik.

Četrty prizor.

(Volk sam.)

Volk (sam). Hvala Bogu! Sinu mojemu bije v prsih hrabro srce, kakršno je bilo v prsih mojih slovečih pradedov. Vreden sin je junaške matere! Ko sem pod generalom Montekukuli pred dvajsetimi leti šel v boj na Solnograško, kako so žarile njene blage oči, kako pogumno se je ločila od mene blaga žena ter junaško zakrivala notranjo boleost! Naj njen spomin, ki ga je obudil v meni moj dobri Rihard, podeli meni in mojim hrabrost in pogum! Toda čuj, mladi ljudje so že tu!

Peti prizor.

(Prejšnji, Nace, Jozel, Tonej.)

Volk. Pozdravljam vas, mladi prijatelji! Že dolgo vas nisem videl, ker

ste bili v tujini. V vas plove gotovo kri vaših pogumnih očetov. Ali boste šli, kamor vas bom poslal?

Nace. Jaz grem, kamorkoli me pošljete, milostivi gospod grof!

Jozel. Jaz pa grem, ako zahtevate, še danes v turški tabor, da Vam prinesem glavo velikega vezirja.

Volk. Le počasi, to ne bi šlo tako gladko. Toda za udariti imamo še druge; vas bom rabil za druge posle. Tonej, kajne, ti si pek?

Tonej. Tako je, milostivi gospod! Služil sem na Dunaju tri leta za peka, prav blizu Leopoldove vojašnice.

Volk. Dobro, moj sin. Stari Ksaver mi je izporočil, da so skoraj vsi rokodelci, torej tudi peki, pobegnili z Dunaja. Hiti torej na Dunaj v staro hišo ter opravljaj ondi svoj posel. Ker pa pečete kruh ponoči, pazi in čuj, kaj se godi v onem delu mesta; noč rabijo izdajalci in sovražniki; kar boš opazil sumljivega, mi izporoči.

Tonej. Milostivi gospod! Čul bom in pazil kakor vojak na straži!

Jozel. To pa lahko jaz potrdim; bil sem obenem s Tonejem kovaški pomočnik na Dunaju in ako sem le kdaj čez navadno uro v gostilni se zasedel, je Tonej to gotovo izvohal.

Volk. Dobro, Jozel; ti boš šel tudi na Dunaj, pa ne popivat po gostilnah; koval boš železne palice, palisade, kljuke in sulice za brambo; kar je še železa na Dunaju, mora pod naklo. Ob enem, z Tonejem pa dobro glej krog sebe; če kaj sumljivega opaziš, mi takoj izporoči.

Jozel. Storil bom po Vašem povelju, milostivi gospod; črni kovač bo v zvezi z belim mokařem že svojo dolžnost storil.

Volk. Ti, Nace, boš pa imel jako težko in kočljivo opravilo. Ti si delal pri utrdbah dunajskega mesta ter poznaš vse rove in predore, ki gredo pod mestom?

Nace. Poznam jih, kakor kota domače hiše. Bil sem prvi pomočnik pri mojstru, ki je kopal podzemske rove in predore.

Volk. Dobro, moj sin! To je tvoja naloga! Ti boš poročal vse novice iz mesta meni in zopet moje novice meščanom. Toda, paziti boš moral. Šlo ti bo za glavo!

Nace. Bodite brez skrbi, milostivi gospod; mene ne dobe v pest; vem za luknje, kjer se pred turškimi ogleduhi lahko skrijem do sodnega dne. (Čuje se z dvorišča glasno hura-klicanje.)

Tonej. Kaj pa pomeni ta hrušč tu doli?

Volk. Vam jaz lahko sam povem. Ravnokar razglaša vitez Kunibert moštvu, da je postal moj sin Rihard cesarski stotnik za vas in celo vojsko bližnje okolice.

Jozel, Tonej, Nace. Živel naš stotnik Rihard! Živio!

(Spodaj na dvorišču se poje pesem; na odru stoječi pojo tudi.)

(Zastor pade.)

Tretje dejanje.

Predmestna dunajska ulica.

Prvi prizor.

(Jozel, kovač, Tonej, pek.)

Jozel. Ti, Tonej, ali si videl strašen požar? Samostan Komaldulenzov gori; tudi vsa sosednja poslopja so v plamen; užgali so ti vražji Turki.

Tonej. Da se Bog usmili! To je grozno! V strašni luči gorečih hiš so ponoči in zjutraj mestni prebivalci zapuščali mesto; to je bilo joka in stoka; kamnu bi se smilili.

Jozel. Videl sem uboge begune; nad 60.000 jih je zapustilo mesto; eni so bili obloženi s culami, drugi so svoje imetje vozili na vozičkih. Bilo je za razjokati!

Tonej. In vendar je ravno prav, da so ljudje šli. Kje bi sicer dobili kruha zanje? Ko bi mi noč in dan pekli kruh, bi ga ne mogli dovolj napeči.

Jozel. Saj bo še tako trdo šlo; kajti še vedno je v mestu nad 14.000 vojšča-

kov, nad 2000 meščanov-bojevnikov ter nad 400 dijakov.

Tonej. Kaj pa bo šele, ako nam zmanjka žita; in če nam naposled pride na vrat še onih 60.000, ki se sedaj še sami preživljajo! Pomagaj nam ljubi Bog!

Jozel. Kajne, tovariš, sedaj se nam ne godi več tako prijetno kakor takrat, ko smo »Pri lipi« burke zbijali.

Tonej. Da, da, nastopili so resni časi, ko ni časa za prazne šale. Da bi le mogli kaj koristiti v boju proti sovragu! Kje neki tiči Nace? Da bi skoraj prilezel iz svojih skritih lukenj ter nam prinesel kaj poročil!

Jozel. Bog se nas usmili! Tukaj tičimo kakor miši v mišnici; če nas Turki dobe v pest, potem je dolg »Pri lipi« poravnán.

Drugi prizor.

(Prejšnji, Ksaver.)

Ksaver. Koklja naj vaju brcne? Že zopet se vama sanja o Jernaču in njegovem vinu? Ali ne vesta, da gori škotski samostan? Turška bomba je udarila vanj, se je na dvorišču razletela ter je cerkev in samostan zažgala; veter je gnal plamen naprej; že se je vne-

mala orožarna in ko bi ne pogasili vo-jaki, bi zgorela vsa zaloga orožja!

Jozel. Strela, zakaj me ni bilo zraven!

Ksaver. Le počakaj, bo še velikrat prilika, da boš zraven. Turški psi bodo pošiljali še mnogo takih pozdravov. 40 korakov od požara je ležalo 18.000 sod-čkov smodnika. Gorje, ko bi se ta vnel; šlo bi celo mesto v zrak. Vi kovači boste morali okrog smodniške zaloge narediti železno omrežje; to bodo po-krili z volno in peskom.

Tonej. Pri moji veri! Začelo se je torej zares. Spogledali se bomo še; ko-rajža velja, Jozel! Kaj pa počno drugi rokodelci, katerim nihče več dela ne daje?

Ksaver. O ti ne postopajo prav nič; Starhemberg jim je dal posla dovolj. Oštirji tvorijo prostovoljno četo, ki šte-je 250 mož; mesarji in pivovarnarji imajo kompanijo, broječo 300 mož; pe-ki, ki ne delajo v vojaških pekarnah, so zbrali izmed se četo 150 mož; črev-ljarji 280 mož; tudi kupci in rokodel-ski pomočniki tvorijo več oddelkov. 700 dijakov brani ozidje pri Koroških in Škotskih vratih. Celo cesarski služab-niki so uvrščeni med brambovce. Vsi bodo storili svojo dolžnost v obrambo mesta.

Jozel. Čast jim! Čim več jih bo, tem lažje bomo Turka odpodili. Kje pa je cesar?

Ksaver. Ravno to sem vam mislil povedati. Srečno je došel v Linc s cesarico in družino.

Tonej. Obvaruj ga Bog, da ne pade Turkom v pest!

Ksaver. Upajmo, da se mu ne bo nič hudega zgodilo! — Kdo pa prihaja? Pijan, sumljiv človek. Izprašal ga bom sam, znabiti kaj zvem. Vidva kar pojdita svojo pot; toda ne oddaljita se preveč odtod! (Tonej in Jozel odideta; Ksaver se skrije v ozadje.)

Tretji prizor.

(Urh, čevljar [pijan], Ksaver.)

Urh. To vince — — pa — teče gladko — — tam v ogrski kleti — — To je — — življenje v pijanem — — ne — — v obleganem Dunaju. Urh — — zdi se mi — — ti si tudi pijan — — in ko — — bi ne bil pijan — — bi si moral reči: — Urh — — ti si spriden, hudoben človek. — — Če cesarja dobe — — ali ga ne dobe — — dobil sem lepe cekinčke (Seže ponje v žep ter jih ogleduje zadovoljno se smejoč.), ker sem povedal Ogru, po kateri poti — — je cesar bežal — — Ko bi Dunajčani to o meni

— — zvedeli — — bi jaz visel, gotovo visel — —

Ksaver. Hoj, prijatelj, človek šele takrat visi, če je enkrat že na vrvi; sedaj pa kolovratiš še po zemlji. Ah, tako, mojster Urh, ti si!

Urh. Kajpada sem; pa ne navaden črevljar kakor milostivi; jaz sem gospod Urh, zapomnite si to; sem videl visoke in imenitne gospode in ti so mi tako rekli.

Ksaver. Glejte si no, gospod Urh! To pa to! Če smem vprašati, kateri so pa bili tisti visoki gospodje?

Urh. Mislite, da se samo baham. Pa se ne! Grof Tököly in grof Zichy, cesarjev komornik, tadva imata denarja kot črepin — —

Ksaver. Rad verjamem, mojster Urh. Odkod pa vendar to veš?

Urh. To tebe prav nič ne briga!

Ksaver. Seveda, ker sam nič ne veš! Taki imenitni grofi še ne pogledajo umazanega črevljarja, pa bodo ž njim govorili; pojdi se solit.

Urh. Kaj, kaj praviš? Ti me boš še zmerjal, da sem lažnjivec? Sam sem ž njima govoril in Zichy spremlja cesarja ter ga bo izročil Turkom, pa ga bo!

Ksaver (zase). Tako prijatelj, zadoستي si povedal, da boš visel. (Glasno.)

Pridi, gospod Urh; ti ne najdeš pota; te bom jaz vodil na varen kraj. (Ko ga hoče odpeljati, pride redar.)

Četrty prizor.

(Prejšnja, redar s trabanti.)

Ksaver. Hola, gospod redar! Pridete ravno prav!

Redar. No, kaj pa tako kričiš? Da se ne zmanjka teh pijancev in cestnih postopačev!

Ksaver. Oprostite, gospod redar, jaz nisem cestni pometač. Tega-le tukaj pa le čvrsto zgrabite; zastavim Vam besedo, da se ne boste kesali. Gre se za cesarjevo prostost in življenje!

Redar. Ne zamerite! Šele sedaj sem vas spoznal, vi ste pošteni Ksaver. Tega potepuha pa odvedite v ječo. (Izroči črevljarja trabantom.)

Urh. Kaj pa mi hočete! Ali sem — pa ne — — nisem pijan. Jaz sem pošten dunajski meščan — — Sam lahko grem — — vi ste pijani, vi — —

Ksaver. Kar lepo molči, mojster Urh, hočem reči, gospod Urh, saj boš prišel na varen kraj, da se prespiš.

Urh (ko ga trabanti odpeljejo). Ha, to ogrsko vino, pijan sem, če nisem kaj izblebetal — — Toda ne, trezen sem, čisto trezen — — Ogri imajo denarja

— — mojster Urh sem — — pijan sem
— — (Zadnje besede govori že za
odrom.)

Peti prizor.

(Redar, Ksaver.)

Redar. Grom in strela! Ksaver! Kaj pa je s tem pijancem? Kaj pa Vam je naklatil?

Ksaver. Nič drugega kot to, da je cesar v veliki nevarnosti in da ima izdajalce okrog sebe. Hinavski grof Zichy, ki spremlja cesarja, je v zvezi s turškim ago; skupno hočejo cesarja vjeti ter ga izročiti Turkom.

Redar. Izdajalca naj ubije strela! Kaj pa naj storimo?

Ksaver. Preskrbite mi takoj uradno svarilno pismo za cesarja ter uradno naročilo, naj izdajalca zapro. Ta pisma bom izročil varnemu poslancu, ki jih bo — upam — izročil cesarju, preden bo prepozno.

Redar. Preskrbel bom vse. Pošljite svoje poslane za menoj k mestnemu stotniku. (Odide.)

Šesti prizor.

(Ksaver, potem Jozel in Tonej.)

Ksaver. Moj načrt je preprost in se mora posrečiti. Stari Ksaver nima aj-

dovce v glavi. Jozel bo Naceta dobil pod mostom Koroških vrat ter mu bo izročil pisma; moral bo potem Nace hitro skozi rove in ko pride na prosto, bo vzel najurnejšega konja na Kahlenberškem gradu ter bo urno jezdil, da dohiti cesarsko stražo. (Kliče za kuli-se.) Hoj, Jozel, kje tičita? (Jozel prihiti.)

Jozel. No, kaj pa je stari Ksaver?

Ksaver. Jozel, stori urno, kar ti naročim; mudi se. Hiti k mestnemu stotniku; ta ti bo izročil nekaj pisem; ta ponesi urno Nacetu; kje ga dobiš, že veš; Nace naj jezdí z najboljšim konjem grofa Volka po Linški cesti za cesarjem; pisma naj izroči dragonskemu stotniku. Ali si razumel? Gre se za prostost in življenje našega cesarja.

Jozel. Kaj, kako? Blisk in grom? Kako pa to veste?

Ksaver. Kar hitro pojdi! Niti trenutka ne smeš izgubiti! (Jozel odide, pride Tonej.)

Tonej. Zdi se mi, stari Ksaver, da ste dali Jozelnu važna naročila. Pa tudi mene tarejo težke skrbi. Mudil sem se v naših kletih; kar začujem podzemeljsko ropotanje; zdelo se mi je, da tam v daljavi kopljejo s krampi. Kaj pa, stari Ksaver, če sovražnik pod zemljo rije in izpod zemlje vdere v mesto?

Ksaver. Prav lahko bi se to zgodilo! Strela naj pobije te turške pse! Tudi v Belgrad so prodrli skozi podzemске rove. Toda stari Bog še živi in upajmo, da nas bo rešil iz žrela sovražnikov. Tonej, takoj moraš to, kar si opazil, izporočiti minêrjem in pionirjem!

Tonej. Bog v nebesih! Ta bi bila lepa, če se srečamo s Turki pod zemljo ter jih potolčemo. Nace mi je pravil, da drži prav blizu tukaj rov, ravno pod cesarskim gradom; kaj pa, ko bi mogli sovražne krte v lastni krtini zajeti!

Ksaver. Čuj, Tonej, tvoja najdba se mi zdi zelo važna. Ti si vrl dečko! To morajo zvedeti minêrji. Opozoril jih bom na tvojo najdbo sam, ker imam opravilo blizu njih stanu. (Ko hoče oditi, sreča redarja.) Hoj, prijatelj, govorite tukaj s Tonejem, ima važne novice; zaupajte mu popolnoma! (Gre.)

Sedmi prizor.

(Tonej, redar.)

Redar. No, kakšne imenitne novice imaš?

Tonej. Bes vzemi te vražje Turke! Ti nam pa belijo lase. Ne napadajo nas samo na zemlji, celo pod zemljo rijejo

proti nam; vidi se mi, da kopljejo podzemski rov proti sredini mesta; čul sem v kleti ropot pod zemljo.

Redar. Skoraj gotovo boš zadel, Tonej. Ravno kar smo radi izdajalstva zaprli pijanega čevljarja, tudi ta je v pijanosti besedil o nekem turškem rovu, skozi katerega hočejo Turki vdreti v mesto. Tonej, ako se tvoja najdba uresniči, potem ti ne odide križec, ako ostaneš živ. Ubogo mesto, ubogi prebivalci! Mimo Štefanovega stolpa frče neprestano kroglje, hiše gore na vseh koncih! Polovico moštva mora samo gasiti. Nikjer nisi varen, da te ne zadene svinčenka. Mestni zid je že na več mestih razdrt; popravljajo ga z bruni, vrečami peska, živalskimi kožami.

Tonej. Zares v hudi stiski je mesto; a vsi meščani zaupajo na Boga, ki čuva nad mestom in ga bo tudi rešil.

Osmi prizor.

(Prejšnja, Jozel.)

Jozel (pridirja v eni sapi). Hvala Bogu, dragi Tonej; posrečilo se mi je; sesti moram, upehan sem.

Tonej. Prav; le počij; midva, jaz in redar, sedeva k tebi.

Jozel. Naceta sem koj dobil; kako je gledal, ko sem mu izporočil važno

naročilo. Kar nič ni dvomil, da se mu bo namera posrečila. Na cestah je polno voz, konj in druge živine, tako da morejo cesarski vozovi le počasi naprej; tako bo jezdec s pismi mogel še dohiteti cesarja in njegovo spremstvo, preden pridejo v sotesko, kjer jih čaka izdajalska zaseda.

Redar. Spremlja naj ga Bog, da more rešiti cesarja!

Jozel. Prinesem obenem žalostno novico, ki sem jo zvedel od Naceta. Ne ustraši se preveč, Tonej! Naš ljubi grof Rihard je ujet!

Tonej (skoči pokonci). Kaj praviš? Rihard ujet? In ujeli so ga krvoločni Turki?

Jozel. Žalibog je tako. Ni bilo časa, da bi mi Nace natančneje popisal, kako se je nesreča zgodila. Toliko vem, da je hrabri vitez dvakrat kot vihra iz svojega gradu planil nad Turke ter s svojimi tovariši grozno mesaril preplašene sovraže. Zato so se Turki zarotili ravno zoper njega. Obkolili so ga od vseh strani ter ga kljub silnemu odporu dobili v pest. Poldać in Nace se nameravata preobleči v turško obleko ter se podati v turško taborišče, da ga rešita.

Redar. To se jima bo težko posrečilo! Kaj pa, ko bi ga izkušala rešiti po

podzemskem rovu, ki ga kopljejo Turki in o katerem sta pravila ti Tonej in pijani čevljar?

Deveti prizor.

(Prejšnji, Ksaver.)

Ksaver. Vse bombe in granate! Tonej, ti si postal slaven mož! Veš! Vsi višji častniki potrjujejo tvojo slutnjo ter se že posvetujejo, kaj bode treba storiti proti turškim krtom. To bo pa nekaj, če jih vjamemo v lastno past!

Tonej. Zemlja jih požri! Spoznajo naj, da smo jim Dunajčani kos in imamo tudi kaj v glavi!

Jozel. Stric Ksaver! Kaj mislite Vi? Ako drži podzemski rov v sredino turškega taborišča, bi li ne mogli morda po njem rešiti našega grofa?

Ksaver. Kaj praviš? Katerega grofa hočete rešiti?

Redar. Kakor spoznam, Vam še ni znano, da so Turki ujeli mladega grofa Riharda ter ga odpeljali — kakor se čuje — v glavno taborišče. Mladi ljudje pa hočejo viteza iztrgati Turkom.

Ksaver. Naj udari strela v Turke! Te žalostne novice pa še nisem zvedel. Kakor bi radi rešili mladega grofa, bo to vendar težko šlo. Toda tam prihaja Nace v eni sapi.

Deseti prizor.

(Prejšnji, Nace.)

Nace (plane na oder ter sede na klop). Tisočera hvala Bogu! Očividno je čul nad nami! Ravno pred cesarskim vozom se je splašil konj, ki je razbil voz. Cesarski voz se je ustavil in to je bila ravno sreča; moj konj ni mogel več naprej; do kraja pa, kjer so Turki v zasedi čakali cesarja, je bilo še deset minut.

Ksaver. Torej si prišel ravno v zadnjem trenutku! Ali je cesar sedaj rešen?

Nace. Je rešen! Bog je obenem pri tej priliki poplašal njegovo blago srce; dragonski pobočnik je že odurno ukazal; naj voznik cesarskega voza požene kar preko kraja nesreče tje čez otroke in žene; cesar pa je ukazal, naj voz počaka. In ravno takrat sem izročil oba pisma pribočniku, ki jih je podal cesarju. Naokrog se je čul ropot, kletev, jok in stok bežečih; to je bilo za nas ravno prav. Hitro je izstopil cesar s svojo družino iz cesarskega voza ter je neopažen sedel v staro, neznatno kočijo, ki se je pomikala po isti poti; ta pa je zavila nato na levo stran. Cesar je še podpisal povelje, naj izdajalskega grofa

Zichyja ter njegove tovariše odpeljejo v zapor.

Jozel. To so debelo gledali! Ali so se kaj ustavljali?

Nace. Ni bilo mogoče. Zaprli so jih v voz, ki je bil z železom okovan. Štirje dragonci so voz zastražili; peljali jih bodo v trdnjavo Kufstein na Tirolsko. Dragoncem je zaklical adjutant: Vi poznate sedaj svoje povelje; ako bi kdo izkušal pobegniti, ga ustrelite.

Ksaver. Bombe in granate! Tako je bilo prav. Kufstein ima trdne zidove; tam bo gospod grof lahko koval nadaljnje naklepe. Kaj se je zgodilo nadalje?

Nace. Jokajoče žene in otroke, katerih voz je bil razbit, so pospravili v naglici v cesarski voz, ki je vozil naravnost na kraj zasede. Tam so Turki napadli voz, pa so silno divjali in razsajali, ker so videli, da so goljufani; nato so hitro zbežali.

Redar. Kako, Nace, ali te cesar ni nič videl? Ali nisi nič ž njim izpregovoril?

Nace. Sem, sem! Podal mi je svojo roko ter mi je rekel ginjen: Zahvalim te, ljubi sin; ti znaš vrlo jezdit; te bom že poplašal; sedaj pa idi na Dunaj ter izporoči mojim dragim Dunajčanom; da jih zahvalim; naj jih vse varuje ljubi Bog!

Tonej. Dobro tako. Ali kaj veš o mladem grofu?

Nace. Begun nam je povedal, da ga imajo prav blizu vezirjevega šotora zaprtega. Drag nam bi bil dober svet, kako bi ga mogli rešiti iz pasti.

Ksaver. To se dobro sklada. Izpod glavnega taborišča pa kopljejo Turki ravno svoj rov, po katerem hočejo v mesto.

Nace. Kaj pravite? Pri Bogu! Potem so pa turški gospodje za nas ta rov izgrebli! Zares, neprecenljivo vrednost bo imel za nas. Takoj bova s Poldačem vsestransko premislila, kako bi najvarneje grofa rešili.

Ksaver. Počasi, mlada kri! Znabiti hočejo Turki še to noč skozi rov v mesto. Paziti moramo, da jih zalotimo in če le mogoče, zajamemo v rovu; vzeti jim moramo veselje do krtovega dela. Sedaj moraš pa, ljubi Nace, izvršiti cesarjevo naročilo. Vsi pojdimo k mestnemu glavarju; tam objavi cesarjevo besedo: »Zahvalim vse zveste Dunajčane; naj jih prav vse varuje in čuva ljubi Bog!«

(Zastor pade.)

Četrto dejanje.

Odprto turško šotorišče. Na eni strani šotor velikega vezirja; na drugi strani razgled na taborišče.

Prvi prizor.

Veliki vezir Kara Mustafa (sedi na otomanu; razburjen). Alah kaznuj trmaste krščanske pse! Pač nisi mislil, Mustafa, da ti bodo delali toliko pregla-
vic in skrbi! Kakšen bo konec? — Spoznam, da se Dunajčani ne bodo nikdar prostovoljno vdali in ta preklicani Starhemberg s trdo glavo in železnim oklepom, ta se bo upiral, dokler bo imel le enega moža in en sam kamen, katerega bi mi vrgel v glavo, ko bi mogel. — Kaj mi odpiše prevzetni gjavr, ko sem ga pismeno pozval, naj kmalu izroči mesto, sicer ga bom dal živega odreti? — Prokleti pes piše, da je moje pismo »smešno« in nadaljuje: »Kar pa pišeš, da me boš dal odreti, pa kar lepo opusti; jaz bom branil mesto do zadnje kaplje krvi ter raje se postavil pred na-

bit top, da me raztrga, kakor pa bi hotel postati tvoj jetnik. Ti pa le bodi prepričan, da te ne bom samo odrl, če prideš v pest, ampak, da te bom živega pekel in tvoje živinsko meso kosoma metal psom, da ga požro. Dano v dobro zavarovanem mestu Dunaju 28. avgusta 1683.« Ta prokleta usta! In nič se ne boji ta pes! (Hodi razburjen gorindol.) — Rovi pri mestu so že dovršeni; treba bo v nje poslati večje število vojakov, sicer jih kar pohrustajo, ko vdero iz rova v mesto; nevarna je ta pot! Ako se mi ta namera ne posreči, potem ne vem, kako se bo izšlo! Z 200.000 možmi sem semkaj prišel ter svojemu sultanu zastavil glavo, da bom mesto vzel. 30.000 sem jih žrtvoval! Največ mi jih je pokončal drzni grof Volk. — Mladega Volka imam sedaj v kletki, stari pa še trdno sedi v svojem kamenitem gnezdu in krščanski psi imajo še dosti žreti. — Zares; Kahlenberški grad je trd zob zame. — Mlademu grofu bi najraje še danes kožo vzel in njegovo glavo dal nasaditi na kol; pa to mu tako ne uide. Znabiti ga bom mogel še rabiti. — Hoj, suženjska sodruga, kje si? (Zamorec vstopi.) Pokliči mi ago! (Zamorec odide.) Mislim, da je ta jetnika že omehčal in ga pregovoril na našo stran.

Drugi prizor.

(Veliki vezir, aga)

Aga. Gospodar, kaj ukazujete? Suženj me je pozval.

Veliki vezir. Povej mi, kaj je novega v taboru.

Aga. Gospodar! Ako smem odkrito govoriti, so nam naši naskoki na mesto doslej kaj malo koristili. Že tretji mesec držimo mesto kakor v kleščah; vsak dovoz smo mu zaprli. Že sicer krščansko sodrgo v mestu muči glad, toda vdalo se mesto še ne bo. Po mojih mislih moramo najprej izvedeti, odkod prihaja pomožna krščanska vojska, da to od strani zagrabimo in uničimo.

Veliki vezir. Že dobro! Kaj pa gnezdo grofa Volka? Če smo tudi mladega Volka ujeli, nam ti prokleti kmetje vedno stavijo zasede ter nam ne dajo miru.

Aga. Zato pa moremo to gnezdo na vsak način razdreti. S tem bomo dosegli dvojen uspeh: Iznebili se bomo predrznih kmetavzov ter obtežili napad bližajoče se pomožne vojske.

Veliki vezir. Alahovo prokletstvo naj zadene te pse! Ali še niste zasačili nobenega fantalina iz graščine, da bi nataknili njegovo glavo na kolec v svarilen zgled?

Aga. Gospodar, na koleh je že polno človeških glav in kož! Pa kaj pomaga to? Kristjani slave ubite kot mučence ter pridejo, če le morejo, s smrtno nevarnostjo po njihove glave in kože!

Veliki vezir. Ko bi mogel, vse gjavre bi nataknil na kole. Kaj pa počne ujeti grof?

Aga. Nanj se še nekaj zanašamo, da bomo ž njegovo pomočjo kaj dosegli.

Veliki vezir. Kako? Ali kaj govori? Morda ga je ječa privedla k pameti? Vrl junak to! Ko bi hotel na glavo natakiniti turban, bi ga koj postavil kot poveljnika čez tri konjske repe.

Aga. Ječa mu je že kaj zoprna, četudi to skriva. Govori še precej, le o tem noče nič vedeti, kar bi najraje zvedel.

Veliki vezir. Bo moral postati še mehkejši. Bo moral! Vklenite ga v verige; naj strada; delaj ž njim trdo kakor z zaničevanim sužnjem!

Aga. Storil bom, kakor ukažete, gospodar! Upam, da bom zlomil njegovo kljubovalnost.

Veliki vezir. Sedaj ga pa pripelji k meni; bom še sam ž njim poizkusil. (Aga odide.)

Tretji prizor.

(Veliki vezir, potem aga in Rihard)

Veliki vezir. Najlepši uspeh med celim obleganjem smo gotovo dosegli s tem, da smo ujeli mladega Volka. Ž njim bomo že kaj dosegli. Kristjani se med seboj ljubijo; zato oče gotovo ne bo dopustil, da bi mu umorili sina.

(Grof Rihard vstopi z ago; spremljata ga dva zamorca, ki takoj odstopita.)

Aga. Tu je jetnik, gospodar! (Rihardu odhajajoč.) Le dobro odgovarjaj!

Grof. Veliki vezir čisla hrabre junake!

Veliki vezir (zase). Pri bradi prero-kovi! Kako možato, junaško obličje je to! Četudi vse kristjane smrtno sovražim, tega moram spoštovati! Moji podložni stoje in trepetajo pred menoj kakor sužnji, ta stoji pred menoj kakor mož! (Se k njemu obrne.) Kdo si, mladenič?

Rihard. Jaz sem grof Rihard Wolfenstein!

Veliki vezir. In moj jetnik! Torej sem jaz tvoj gospod!

Rihard. Moj gospod na zemlji je edino le cesar; moj gospod v nebesih pa je troedini Bog!

Veliki vezir. No, mladenič, ne bodi nespameten. Ti si samo nekaj domišljajaš. V resnici sem pa le jaz tvoj gospod in Alah je premagal krščanskega Boga.

Rihard. Tako misli Turek, ne pa kristjan. Suženj pa je samo tisti, ki ima hlapčevskega duha!

Veliki vezir. Ni treba, da bi bil suženj; meni boš služil ter boš velik gospod!

Rihard. Vam bi jaz služil? Kako to mislite?

Veliki vezir. Postal boš poveljnik čez tri konjske repe ter boš videl, kako znajo moji Turki bolje ubogati, kakor pa vaši kristjani.

Rihard. Proti komu naj bi se potem pod Vami boril? Nikar tega ne izgovorite, vezir! Ne drznite se me onečastiti! Prenašal bom, ako bom Vaš jetnik; tega pa prenašal ne bom, ako bi me, četudi le v mislih, nameravali zlorabiti proti mojemu cesarju in mojemu Bogu!

Veliki vezir (srdit). Kaj? Vklenjeni suženj? Ti si drzneš z menoj tako govoriti? Ali res ne spoznaš, da lahko storim s teboj, karkoli hočem?

Rihard. Z mojim telesom pač, kar hočete in Vam dopusti Bog, z mojo dušo pa prav nič.

Veliki vezir (zase). Najraje bi videl drznega mladeniča na kolcu! Pa mo-

ram se še krotiti! (Glasno.) Moj sin! bodi pameten! Jaz ti želim le dobro in ako moje nasvete poslušáš, se bo dobro godilo tebi in tvojim. Povej mi, ali ne bo grad tvojega očeta zaslomba bližajoči se krščanski vojski, da bode iz njega napadala moja armado?

Rihard. Vzemite grad in bo služil Vam.

Veliki vezir. Tako govoriš! Tvoja glava je izgubljena. Gre se pa tudi za glavo tvojega očeta! Pomisli dobro! Dunaj bo padel v moje roke, preden pride pomožna krščanska armada. Kako se bo potem godilo tvojemu očetu? Ko bi hotel, ne bom mogel krotiti srditosti mojih ljudi. Piši torej svojemu očetu, da je vsak nadaljnji odpor zastonj ter da se prav po nepotrebnem prelija krščanska kri. (Odmor.) Če to storiš, bom že zaraditega tebe in tvojega očeta čislal; saj tudi jaz ne prelivam rad krvi. Saj to vendar ni izdajstvo, ako nehajo vaši se upirati, ker jim tako upor nič pomagal ne bo.

Rihard. Vezir, rekel sem Vam že, vzemite grad in služil Vam bo.

Veliki vezir. Dobro, vzeli ga bomo. Ti mi pa le to povej, od katere strani bodo prišli Franki in Poljaki? Ali bodo prišli iz ravani, ali mimo vašega gradu? Ako mi to velikodušno razodeneš, bom

prizanesel tvojemu očetu in ne bom napadel vašega gradu!

Rihard. Jaz sem Vaš jetnik, ne pa Vaš ogleduh, vezir! Razpošljite svoje ogleduhe ter sami preiščite, odkod bo prišla pomožna vojska.

Veliki vezir. Nespametni mladenič, ali ne misliš prav nič na prihodnost? Če Dunaj pade, saj imate pač še druga mesta! Ohrani si življenje, potem boš še lahko služil svojemu cesarju in znabiti zopet dobil Dunaj v oblast.

Rihard. Sedaj je Dunaj še naš; izkusite ga vzeti!

Veliki vezir. Kaj, ti ujeti pesjan, ti se drzneš me celo sramotiti? Ali veš, kaj te čaka? Boš že še rjul in kričal, ko te bodo nasadili na železen drog, na katerem boš počasi v obupu umiral. Ali pa te bom dal na pol mrtvega vzeti raz drog in ti še živemu kožo potegniti raz život; naši moči se ne bo ustavil nihče.

Rihard. Vaše žuganje, vezir, me ne plaši; vedite, da se trpljenja ne bojim; saj bom trpel za vzvišene cilje — za sveto vero in domovino!

Veliki vezir (srdito). Ne boš dolgo čakal. Imam ljudi iz Afrike, ki znajo izvrstno dreti in iz kože devati; stok umirajočih žrtev je zanje sladka glasba. Toda zgodilo se bo še kaj drugega. Tvojemu očetu bomo izporočili, da si ti na

tezalnici vse tajnosti izdal; da nam naj torej radovoljno grad izroči; da je torej vsak nadaljnji odpor brezuspešen in nespameten. Ako se pa ne bo vdal, potem pa prisežem pri bradi prerokovi, da ga bom dobil v pest in potem bo tvoja trma kriva, da bo stari trikrat hujše muke moral prenašati kakor ti in to vpričo razmesarjenega trupla svojega sina, ki bi lahko sebe in njega rešil.

Rihard (poklekne ter dvigne roki). O Bog! Moja moč ne zadostuje več, daj, daj mi moči od zgoraj in junaštvo mučencev; s Tvojo pomočjo bom trpel rad vse muke, saj bom trpel iz ljubezni do Tebe in do drage domovine. (Povesi glavo. Odmor. Nato vstane naglo ter reče proti občinstvu obrnjen.) Z Bogom, ve zlata, mlada leta; kratko kakor sen je bilo moje življenje; kakor lahne meglice so se razpršili mladostni upi. — Naj se zgodi Tvoja volja, o Gospod! Moje srce je pripravljeno za vse žrtve! (Obstoji zamišljen.)

Veliki vezir. Hoj! Ti neverni zaničevalec velikega preroka! Ne muči mojih ušes s svojo brezbožno molitvijo h krščanskemu Bogu, ki ti ne more pomagati. Še to ti rečem: Tri ure ti dam za premislek; potem se prične tvoja počasna smrt. Ako prideš k pameti ter se odpoveš svoji veri, bom še

govoril s teboj; vidiš, še lahko rešiš sebe in očeta in to na prav lahek način. Hoj! Aga! Pripelji stražo za jetnika, da ga odvedejo!

Četrty prizor.

(Prejšnja, aga z dvema zamorcema.)

Aga. Gospodar! Že zopet smo imeli srdit spopad s kahlenberškimi kmeti; moral sem oba stražnika jetnikova poslati na važno postojanko; naj ju začasno nadomestita zamorca iz Mohamedove pomožne vojske.

Veliki vezir. Meni je to vseeno, kdo sta; na kol bosta natakknjena, če jima uide in tudi ti jamčiš zanj s svojo glavo. Zaradi večje varnosti odpeljite jetnika v moj šotor. Namenjen je že smrti in ima odloga le še tri ure. Ti pa pridi za menoj, da ti dam nujne ukaze! (Odide.)

Aga. Jetnik, pojdi za menoj!

Rihard (odhajajoč). Torej zopet so naskočili kahlenberški kmetje; hvala Bogu, hrabro se drže naši ljudje! (Aga odpelje jetnika v šotor, zamorca se ustopita pred njim.)

Aga (zamorcema). Potegnita sablje! tu je vajn prostor. Jetnik mora ostati v šotoru; vanj ne smeta pustiti nikogar, tudi ne nobenega naših. Čula sta, kako je veliki vezir zažugal. (Odide.)

Peti prizor.

(Poldač in Nace, napravljena kot mohamedanska zamorska vojaka. Stojita nekaj časa nepremično.)

Nace. Ti, Poldač! To pa ni bila šala; videla sva ga, pa se mu nisva smela razkriti.

Poldač. Pomagajte nam Bog in vsi svetniki! Skoraj ni podoben več prejšnjemu; to je že živ mučenik. Komaj čakam, da mu podam roko!

Nace. Le počasi, le počasi, tovariš, sicer znava vse pokvariti. Kako gladko je doslej vse šlo, hvala Bogu! Krepka turška vojaka sva, kajne! Kako naglo so nama predstraže verjele, da sva zamorca iz Mohamedove vojske.

Poldač. Toda, dragi moj, koliko časa pa naj še tukaj stojiva; ure mladega grofa pa se naglo stekajo!

Nace. Prosim te za božjo voljo, prijatelj, ne bodi tako nestrpen; saj se je komaj poizgubil odmev vezirjevih in agovih korakov; bom malo ogledal, če smo varni. (Ogleduje.)

Poldač. O Bog! mora se nam posrečiti! Iztrgati ga moramo krutemu turškemu psu!

Nace. Nikogar ne opazim blizu; mora se pač kaj posebnega goditi na meji taborišča; znabiti že prihaja krščanska pomožna vojska; kako bi mogel biti sicer tako izpraznjen ta

kraj! Začniva torej v božjem imenu; čas hiti!

Poldač. Čujte, grof Rihard! ljubi, dragi gospod, pridite varno k vhodu šotora!

Šesti prizor.

(Prejšnja, Rihard.)

Rihard. Čigav glas je to? Ali prav slišim?

Poldač. Vaš Poldač!

Nace. Vaš Nace! (Oba ga objameta.)

Poldač. Prišla sva, da Vas rešiva.

Rihard. Za Boga svetega, kaj počenjata. Rešiti me ne moreta; še sama bosta zapadla smrti. Naravnost nemože je priti iz zastraženega tabora.

Nace. Prišli bomo iz njega, seveda po nenavadni poti. Pod šotorjem velikega vezirja pelje podzemski rov v mesto. Turki so izkušali po njem vdreti v mesto, pa so jih odrezali ter vse pobili. Urno; trenutka ne smemo zamuditi. Jaz bom za vodnika.

Rihard. Kaj pa mislita, da naj bi šotor velikega vezirja ostal brez vsakega stražnika? To bi bilo sumljivo. Nastal bi šum in izgubljena bosta z menoj vred oba.

Poldač. Potem ostanem jaz na straži; Vi morate biti srečni na vsak način.

Rihard. Kako misliš? Sebe naj bi jaz rešil, tebe pa izročil smrti? Tega ne morem!

Poldač. Spomnite se lova na merjasca. Takrat je tudi gospod tvegaj svoje življenje, da reši služabnika. Jaz ostanem na straži, da odvrnem največjo nevarnost.

Nace. Tako naj bo! Ostani ti tukaj ter zavрни vsakogar, ki bi hotel v šotor. Potem pa urno za nami, ako boš presodil, da sva midva na varnem. Vi pa, gospod grof, za menoj! (Rihard in Nace odideta.)

Sedmi prizor.

(Poldač, potem aga.)

Poldač (hodi gorindol). Čuva naj vaju Bog ter spremljajo angeli Njegovi! Kako se bo razveselil dobri, stari grof, ko bo mogel zopet objeti svojega sina, o katerem je že mislil, da je umorjen. On prav nič ni vedel o tem, kaj nameravamo; znabiti bi nam celo branil, ko bi mu razodeli svoj namen ter rekel, da delamo predrzno. Tiho je tukaj; zdi se, da me ni več tukaj potreba. Tam v daljavi pa gotovo divja huda bitka; kako vpitje in ropot je to; glasi se boben, poveljniki vpijejo; šum se poizgublja v daljavo... Čuj, bližajo se koraki...

Aga (plane na oder). Suženj, ali se je vezir že vrnil? Ali je v šotoru? (Hoče notri planiti.)

Poldač. Vezir se še ni vrnil, odkar je odšel z Vami.

Aga. Kje je drugi suženj?

Poldač. Straži jetnika v šotoru!

Aga. Kdo mu je dal to povelje?

Poldač. Nisva si upala jetnika pustiti samega v šotoru!

Aga. Imaš prav. Boš dobil plačilo, ker imaš tako skrb. V stiski smo. Kralj Sobieski s svojimi Poljaki se je kakor vihar zakadil s Kahlenberga v naše vrste; nevarnosti še menda ni. Vendar potrebujemo pomoči. Iščem vezirja, da nam pošlje pomožnih čet.

Poldač. Od one strani čujem velik vrišč; zdi se mi, da tam daje vezir svoja povelja in razvrščuje čete.

Aga. Iskati ga hočem tam; vidva pa zvesto stražita. (Hitro odide.)

Poldač. Hvala Tebi, v dobri Bog in Tebi, o sveta Mati božja! Sedaj hitro za njima. Nebo nam je naklonjeno. (Odide naglo.)

(Zastor pade.)

Peto dejanje.

Dvorišče gradu na Kahlenbergu.

Prvi prizor.

(Jernač, potem grof Volk.)

Jernač (s polno košaro cvetja in zelenja). Hvala Bogu! Ti pasji Turki kažejo pete! Imam še ušesa cela in še celo kožo; tudi trebuha mi še niso preparali. Sedaj se bom pa potil ter nosil na mizo polne vrče.

Volk (čuje zadnje besede). Imaš prav, Jernač. Boš moral danes popoldne še mnogo žejnih grl potolažiti. Ali pa veš tudi gotovo, da so vsi Turki zbežali?

Jernač (s čepico zamahne). So, so! Saj sem jih na lastne oči videl, kako so v divjem diru hiteli preko polja, naši pa za njim!

Volk. Tudi naši hlapci so mi to pravili; torej je resnično. Hvala Bogu! Gotovo so pa naše žrtve velike. Kaj se je z mojim ljubim sinom zgodilo, ne morem zvedeti. Bojim se najhujšega.

Glej, tamle prihaja stari Ksaver, ta mi gotovo prinaša kaj izporočil od Starhemberga.

Drugi prizor.

(Prejšnja, Ksaver.)

Ksaver. Bog z Vami, milostljivi gospod! Kako smo bili potrti pred petimi mesci, ko sem Vam prinesel cesarsko pismo. In danes kličemo veseli: Viktorija! Zmaga! Sovražnik je pobit, Dunaj je rešen! Kako veselje zame, starega moža, da Vam morem to veselo novico izporočiti!

Volk. Vrlo ste se držali, stari tovariš; v Vaših žilah teče še mlada kri. Hvalimo Boga! Ali Vas je poslal Starhemberg?

Ksaver. Tako je. Grom in toča! Od samega veselja bi skoraj pozabil, zakaj sem semkaj prišel. Tu (Mu izroči pisma.) Vam pošilja natančna poročila, kako se je godilo. V nekaj dneh pridejo gospodje sami in takrat se boste ustmeno do dobrega pomenili.

Volk. To bo veselo svidenje. Preden pa berem pisma, mi povejte, kar veste o zadnjem napadu naših. Kar sedite! Jernač Vam bo prinesel vrč vina, da si omočite suhi jezik.

Ksaver. Ne bom se branil, gospod grof; hoja me je utrudila!

Jernač (prinese vino). Naj te dobro poživi, Ksaver!

Ksaver. Ti, Jernač, si pa postal suh! So te li premikastili zamorci in hajduki?

Jernač. V pest me sicer niso dobili; toda sanjalo se mi je vedno, da me pogani devajo iz kože in natikajo na kol; vsako jutro sem bil od strahu potán; zato ni čudno, ako sem se vsled teh muk posušil.

Volk. Dobro, Jernač, ti si storil svoje. Sedaj pa pripovedujte, Ksaver, kar veste.

Ksaver. Vse, kar ste na Vašem gradu sklenili, se je srečno izteklo. Vi ste svetovali pomožnim četam, kam naj udarijo; in zgrabili so sovraga ravno od prave strani. Pa ne samo vojvode, vsak posameznik se je odlikoval. Tonej je pridno čul in je zasledil podzemski rov sovražnikov. Jozel je pa grozno delal s svojim najtežjim kladivom v strahoviti borbi pri Škotskih vratih, kjer so se Dunajčani združili s pomožno vojsko. Vodil je seboj četo borilcev in tropo žensk, ki so imele ponve, polne razbeljene smole. Težko njegovo kladivo je neusmiljeno bilo po turbanih.

Volk. Zares, junak je ta Jozel; rad bi ga takrat videl; ali ste bili zraven, Ksaver?

Ksaver. Seveda sem bil. Kar strašen je bil videti! Rokave je imel zavihanane; oči so se mu svetile kakor ogenj; in rjul je, da je prevpil grom topov. Ko je naprej prodril, sem ukazoval jaz ženskam, da so razbeljeno smolo vlivale na turške glave. »Vi še niste krščeni, turški psi,« — so kričale, — »toda drugačnega krsta ne zaslužite, kakor z razbeljeno smolo.« Ha, kako so se tuleč po tleh valjali opečeni turški pesjani. Meni, staremu možu, se je posrečilo, da sem prevrnil lestvo, po kateri je plezalo mnogo Turkov. Bitka je vedno hujša postajala. V odločilnem trenutku so pridrvili kakor levi hrabri Poljaki z junaškim kraljem na čelu. Bilo je kakor v peklu. Naposled so bile turške vrste predrte in naši so se med glasnim hura-klicem združili s pomožno vojsko.

Volk. Naših je gotovo mnogo padlo; je-li ostal vrli Jozel še živ?

Ksaver. On je še živ in zdrav; srečno je odnesel svojo kožo.

Volk. O Nacetu in Poldaču pa ne veste ničesar?

Ksaver. Le bodite potolaženi, milostljivi gospod; prepričan sem, da Vam bosta Vašega Riharda nazaj pri-

peljala; prebrisana sta in ne poznata nobenega strahu.

Volk. Dal Bog! Sedaj moram iti, da prečitam pisma. Pomudite se še nekaj časa tukaj! (Odide.)

Ksaver. Dobri, stari gospod; vesel je radi zmage, vendar je njegovo veselje ogrenjeno. Jaz sam že tudi nestrpno čakam, da bi kaj zvedel o mladem grofu. (Oddaleč se čuje vrisk.) Hoj! Kaj čujem? To so pa — če se ne motim — glasovi naših fantov! Da, tako je! Tamle je Tonej z zastavo in Jozel z zlatim polumescem za klobukom. Ha! Vesela mlada kri! Kakor bi se ne bilo nič zgodilo! Korakajo sem židane volje, kakor na žegnanje!

Tretji prizor.

(Ksaver, Jozel in Tonej.)

Ksaver. Bog vaju poživi, mlada, vrla prijatelja! Star vojak sem že; sem bil že v mnogih krvavih bitkah, pa še nisem naletel na take junake.

Jozel. Tudi Vi, ljubi stric, niste držali rok križem; mlatili ste po Turkih kakor mlad korenjak!

Ksaver. Vsi smo morali storiti, kar smo mogli, vsi, pravim, sicer bi ne pregnali teh vragov. Prav radovedni smo,

ti, Tonej, kako ste zagodli turškim krtom pod zemljo?

Tonej. Šlo je kar po vrsti. Naši minêrji so kopali proti kraju, kjer sem čul podzemski ropot; prerili so srečno do turškega rova, ki je bil poln turških vojakov; naši so jih v hrbtu napadli ter pobili; mislim, da tudi eden ni odnesel petâ.

Ksaver. Kaj pa, če niso bili vsi pobiti in se še kaj Turkov nahaja v rovu? Potem bi bil v veliki nevarnosti mladi grof, ki beži skozi rov.

Jozel. Jaz pa se zanj ne bojim. Vsi so bili po turško oblečeni; ko bi še kak Turek tičal v luknjah, bi jih gotovo na miru pustil, ker bi mislil, da so njegovi.

Tonej. Jaz pa mislim, da so že na varnem in bodo kmalu tu. Redar trdi, da jih je že videl.

Jozel. To bo veselje, če se je nevarni beg posrečil; sedaj pa pojdimo vsi k milostljivemu grofu! (Vsi odidejo.)

Četrty prizor.

(Jernač, pozneje Poldáč.)

Jernač. Zares čudno; vojska in Turki so ljudi kar predrugačili; kdor je le na ta hrib prilezel, je koj vpil po pijači in sedaj, — se mi zdi, — so vsi na svojo žejo pozabili; poboljšati se

bodo morali, sicer za tvoje gospodarstvo ne bo dobro, Jernač! — Hoj, tam pa zopet eden dirja, kar ga nogé nesó! Hvala Bogu! To je lovec Poldáč! Bog te sprejmi, Poldáč! Ali si pripeljal grofa živega nazaj?

Poldáč. Sem, sem! Pride koj za menoj! Urno grem veselo novico poročat očetu! Vse nam je nasproti vrisvalo; toda ogibali smo se ljudem, da bi staremu gospodu poprej napravili veselje!

Jernač. Pridite sem! Ksaver, Jozel, Tonej! Hitite! Poldáč je tu, čujte, Poldáč!

Peti prizor.

(Prejšnja, Jozel, Tonej, Ksaver, potem grof Volk.)

Jozel. Bog te živi, duša draga!

Ksaver. Ali si se iztrgal iz turških krempljev?

Tonej. Ali si pripeljal Riharda?

Poldáč. Sem ga, hvala Bogu!

Volk. Ljubi Poldáč? Me-li ne varajo oči? ti si rešen? In moj sin, moj Rihard?

Poldáč. Je tudi rešen in bo kmalu tukaj! Gotovo mora že biti na grajskem mostu.

Volk. Hitim mu naproti.

Šesti prizor.

(Prejšnji brez grofa Volka.)

Poldač. To bo veselo svidenje med očetom in sinom! Najbolje, da ju na samem prepustimo veselju.

Ksaver. Nam pa povej ti, vrli Poldač, kako ste srečno ušli iz gnezda turškega zmaja.

Tonej. In kako ste se muzali skozi podzemske krtine, da ste prišli zopet na svetlo!

Poldač. Čujte torej! Midva sva se s svojima črnima obrazoma srečno zmuznila skozi prednje turške straže ter sva pogumno korakala proti šotoru velikega vezirja. Kar naju blizu šotora ustavi aga, ki je mislil o naju, da sva od razbitega vojnega oddelka ter nama veli, naj straživa pred šotorom velikega vezirja, v katerem je bil zaprt naš Rihard. Kako dober je ljubi Bog! Na vseh konceh tabora je bil velik vrišč in šum; čule so se trombe k naskoku. Naš mladi grof bi živel le še par ur.

Tonej. Moj Bog, kaj pa bi naredili ž njim?

Poldač. Grozno je na to misliti. Čez tri ure bi moral zatajiti vero, ali pa bi mu odrli kožo in ga nataknil na kol. (Vsi se zgroze.)

Jernač. O dobri Bog! Ali pa veste, da gotovo ni več tukaj teh človeških mesarjev?

Ksaver. Samo še tri ure? Kaj potem?

Poldač. Nace je našel v vezirjevem šotoru pod preprogami skriti vhod v rov. Urno sta pograbila nekaj turške obleke za Riharda, nekaj samokresov in bodal za brambo ter nekaj pisem z mize velikega vezirja.

Ksaver. Kaj? Pisma ste vzeli? To je bilo pametno. Bog ve, kake grdobije bodo še iz njih zvedeli!

Poldač. Grof se je na to domislil. Jaz pa sem medtem zunaj stražil. Ko sem mislil, da sta beguna iz nevarnosti, sem hitel za njima po rovu ter ju kmalu došel.

Ksaver. Pa niste naleteli v rovu še na kakega turškega krta?

Poldač. Plezali smo le čez mrtve Turke; kolikokrat smo se izpodtaknili; padali smo v globoke jame, da so nas bolele kosti. Celo svetilke so nam večkrat ugasnile, in ko bi Nace ne vedel za vsak kot, kdo vé, ali bi še kdaj gledali beli dan. Naposled smo srečno prilezli na dan.

Ksaver. Da se je le tako srečno iztekla ta nevarna pot! Stopimo v krčmo

k Jernaču, trudni ste. Tam pa vidim prihajati viteza Kuniberta in Naceta.

Sedmi prizor.

(Vitez Kunibert, Nace.)

Kunibert. Kako neizmerno vesel je bil dobri, stari grof.

Nace. Prav privoščim mu to veselje!

Kunibert. Kaj važne za cesarja in domovino so listine in pisma, ki ste jih prinesli iz vezirjevega šotora. To je bila zelo pametna misel. Ko smo mi prišli v vezirjev šotor, je bil že precej oropan; mi bi listin gotovo ne dobili več tam; vzeli bi jih Turki gotovo seboj. Kajne, kaka krasota je bila v tem šotoru?

Nace. Vse se je lesketalo in bliskalo; le svilo, zlato in bisere je videlo oko; toda v naglici in strahu nismo mogli natanko lepote opazovati. Boda la in samokresi, ki smo jih prinesli s seboj, so okovani z zlatom.

Kunibert. Našli smo še nezmerno bogastvo: zlata, dragocenega blaga in svilenih oblačil; te zaklade so si prisvojili hrabri Poljaki in Dunajčani; zaslužili so jih krvavo.

Nace. Kaj sem še slišal! Da so namreč Turki pred zadnjim napadom

pomorili vjete kristjane, sploh vse, katere so dosegli. Ali je to res?

Kunibert. Žalibog je to resnica! Sam veliki vezir je dal janičarjem grozno povelje, naj posekajo vse, kar jim pride pod roko. Jaz sam sem videl to ogromno število mrličev; cenijo jih nad 20.000. Mladi in stari, moški in ženske so ležali razsekani v krvavih mlakužah.

Nace. Sedaj šele izprevidimo, od kako krvoločnega sovražnika nas je otel ljubi Bog.

Kunibert. Tu pa že prihaja grof z rešenim Rihardom. Ne govorimo vpričo njega o tem krvavem klanju; mtili bi tudi njegovo veselje.

Osmi prizor.

(Prejšnja, Grof Volk, Rihard.)

Volk. Tu me imaš zopet, ljubi Kunibert in mojega dragega sina. Hvalim Boga iz dna svojega srca! To čudovito rešitev je izprosila gotovo tvoja rajna sestra in mati tvoja, Rihard; Bog blagoslovi njen spomin!

Kunibert. Prav verjetno! Dobra gospa je tako goreče molila, ko je še žive-la; gotovo prosi tudi v nebesih za nas.

Rihard. Da, ljubi oče in dragi stric, gotovo je ona molila zame v groznih

urah. Ko sem se bil s sovragom, mi ni manjkalo srčnosti; toda v trpljenju in nevarnosti sredi krviželjnih Turčinov me je tolažil in vzdrževal spomin na mater in trdna zavest, da ona prosi zame pri Bogu.

Volk. Vesel sem, da mi je Bog vrnil mojega sina. Pa še drugo veselo novico sem zvedel. Ti veš, dragi Kunitbert, kako me je užalostila vest, da so Turki poklali ujete kristjane in vse, ki so zašli v bližino turškega tabora, vseh skupaj nad 20.000. Pri tej priliki se je dogodil tolažljiv dogodek. Ko so Turki v divjem begu divjali proti jugu, so cele množice hitele v turški tabor plenit — med tujimi so v začudenje opazili tudi mojega starega prijatelja grofa Koloniča, dunajskega nadškofa in še nekaj njegovih duhovnikov. Pa kakšen plen so ugrabili! Našli so 500 krščanskih otrok, ki so se med krvavim klanjem poskrili pod zagrinjala, za kole in šotore. Kako ljubeznivo je ravnal nadškof s temi ubogimi črvički, jih tolažil in jih lastnoročno hranil. S to veliko tropo napol nagih in sestradanih otrok se je podal v mesto; šli so za njim, kakor gredo jagnjeta za pastirjem!

Rihard. To je pravi naslednik Kristusa, prijatelja otrok!

Kunibert. Prav bi bilo, Rihard, ako bi tudi ti bil zraven, ti bi bil največji izmed rešenih otrok; tvoja dva črna rešitelja te bi morala spremljati. Kajne, Nace?

Volk. Pojdi, dobri Nace in pripoveduj to tudi vsem, ki so na gradu ali pri Jernaču; kmalu naj pa vsi pridejo sem k meni, da jim izpregovorim nekaj besedi.

Deveti prizor.

(Grof Volk, Rihard, Kunibert.)

Kunibert. Radoveden sem jaz, pa gotovo tudi Rihard, kake pisma ti je danes prinesel stari Ksaver.

Volk. V njih izreka Starhemberg v cesarskem imenu vsem svojo zahvalo za zvestobo in hrabrost. Ima pa tudi zelo zanimive opazke iz vezirjevih listin, ki si jih ti, Rihard, ugrabil v njegovem šotoru. Iz njih je razvidno, da je francoski kralj podšuntal Osmane in uporne Ogre ter jih zakladal z zlatom. Sicer je pa puntarskega Ogra že zadela zaslužena usoda; vsled naglega povelja so ga vklenjenega prepeljali v Adrianopol, kjer čaka sramotnega konca. Vrana bo vrani izkljuvala oči.

Kunibert. Kaj bo šele naredil sul-tan z velikim vezirjem, ki je bil tako

sramotno poražen; v njegovi koži bi ne hotel biti.

Volk. Njega čaka zelena svilena vrvica; skoraj gotovo pa je sedaj že zadavljen.

Rihard. Tako je Bog naglo kaznoval naše sovražnike, izdajalce in grozovitne morilce; Njegova roka bo našla tudi francoskega kralja, ki je provzročil toliko gorja in bede!

Deseti prizor.

(Prejšnji, Ksaver, Jozel, Nace, Tonej, Poldáč.)

Volk. Vi dragi, mladi ljudje, kako vesel sem, da se zopet snidemo po težkih, nevarnih dneh; vse zopet vidim pred seboj zdrave in vesele; posebno pa se raduje moje srce, ker ste vsi kot vrli vojščaki in krščanski bojevniki storili tako zvesto svojo dolžnost; le posebnemu varstvu božje Previdnosti pa se moramo zahvaliti, da nihče ni izgubil svojega življenja. Borili ste se za vzvišene vzore, za sveto vero, za drago domovino, za cesarja, za krščanstvo! Iskrena zahvala vam vsem, saj ste s svojo hrabrostjo tudi meni naredili veliko čast.

Rihard. Tudi jaz vas zahvaljujem kot vaš stotnik, bili ste mi hrabri, po-

slušni tovariši; vaše vrline bom naznanil še na višjem mestu.

Kunibert. Spoznali smo, da je resničen rek: V edinosti je moč. Z zedinjenimi močmi smo porazili ljutega sovražnika in zdrobili njegovo moč. To je nauk za vse bodoče nevarnosti: Bodimo edini!

Volk. Čujte sedaj, kar mi poroča hrabri Starhemberg; cesar mu je pisal takole:

Moj ljubi grof Starhemberg!

Sprejmite v prilogi povelja, v katerih se zahvaljujem Vašemu pogumnemu vojaštvu in Mojim dragim, zvestim Dunajčanom, ki so Vaš pogum in vztrajnost tako krepko in hvalevredno podpirali. Bog sam Vam more povrniti, Vaš cesar se Vam zahvaljuje ter izpričuje, da ste oteli cesarstvo. Mojemu ljubemu in zvestemu grofu Volku izporočite Mojo cesarsko zahvalo ter Moje veselje, ker je njegov sin rešen. Pritrdim Vašim nasvetom, da v kapeli sv. Leopolda na Kahlenbergu napravite slovesnost za veliko zmago. Odločim, da naj gre pri izprevodu, ki bo šel z Dunaja na Kahlenberg in katerega se bom tudi jaz udeležil, na čelu dunajskih meščanov Jožef Hammerer (po domače Jozel) kot stotnik; Anton Mehler naj nosi zlato cesarsko jabolko;

Ignac Hanstein (po domače Nace) naj Mi prijezdi naproti s Kahlenberga v svoji zamorski obleki; Leopold Waldmann (po domače Poldáč) naj tudi v zamorski obleki spremlja svojega gospoda ter naj streže, ko bom v kapeli mladega grofa Riharda proglasil vite-zom, katero čast je zaslužil v polni meri. Vse drugo bom ukrenil osebno.

Vdani

Leopold.

Rihard. Naš cesar naj živi! (Vsi.) Živio, živio!

Jernač. Kaj pa je z menoj in z Vami, Ksaver. Ali sva čisto pozabljena?

Kunibert. Tudi vaju niso pozabili. Ti Jernač imaš prost vinotoč in boš smel brez daca točiti. Ksaver pa že sam ve, kar mu je Starhemberg izporočil, da ima namreč prost vstop na cesarski dvor in da sta mu odprta ondi kuhinja in klet, kolikokrat hoče priti.

Volk. Zaradi izpremembe pa ima iste pravice na mojem gradu.

Ksaver. Blisk in grom! Sreča ne zapusti starega vojaka.

Volk. Dragi moji! Resne čase imamo za seboj! Bilo je pred odločilno bitko; vsi knezi in poveljniki so se zbrali v moji kapeli, da pri sv. maši prosijo za zmago; takrat je hrabri poljski kralj Sobieski proglasil svojega sina

vitezom; v istem času je moj sin kot duševni mučenik trpel pod grozovitim vezirjem. Bilo mi je takrat tako težko pri srcu. Toda ko sem videl toliko zvestih, pogumnih src, ki še gore za vero in resnico, za pravico in čast, za domovino in vladarja, tedaj me je izpreletela vesela nada, da bomo zmagali. In zmagali smo slavno! Zato naj vsakoga za vse prihodnje čase navdaja ta zavešt: Ako je draga domovina še v takih stiskah, naj ji žugajo zunanji in notranji sovražniki; v odločilnem trenutku se bodo združila srca, njih plamen se bo združil ter bo s svojim ognjem požgal notranjo rjo in bo pokončal zunanje sovražnike. — V to pomozi Bog, pod katerega varstvom beži laž, zmagata pa vselej zvestoba in resnica!

(Zastor pade.)

6. Črevljar. Veseloigra v treh dejanjih. Samo moške vloge.

7. Kmet in fotograf. Komičen prizor.

8. Kovačev študent. Burka.

Cena K 1.60, po pošti K 1.80.

7. in 8. snopič (skupno).

1. Sinovo maščevanje ali Spoštuj očeta. Igrokaz v treh dejanjih. Samo moške vloge.

2. Za letovišče! Burka enodejanka. Samo moške vloge.

3. Občinski tepček. Veseloigra v treh dejanjih. Samo moške vloge.

4. Dve materi. Igrokaz s petjem v štirih dejanjih. Samo ženske vloge.

5. Nežka z Bleda. Narodna igra v petih dejanjih. Samo ženske vloge.

6. Najdena hči. Igra v treh dejanjih. Samo ženske vloge.

Cena: 7. in 8. snopiča K 1.60, po pošti K 1.80.

9. snopič.

1. Na Betlehemskih poljanah. Božična igra v treh dejanjih. Samo moške vloge.

2. Kazen ne izostane. Igra v štirih dejanjih. Samo moške vloge.

3. Očetova kletev. Igra v treh dejanjih. Samo moške vloge.

4. Čašica kave. Veseloigra v enem dejanju. Samo ženske vloge.

10. snopič.

1. Fernando, strah Asturije, ali izpreobrnjenje roparja. Igrokaz v enem dejanju. Za moške vloge.

2. Rdeči nosovi. Burka v enem dejanju. Za moške vloge.

3. Zdaj gre sem, zdaj pa tja. Burka v enem dejanju. Za moške vloge.

4. Poštna skrivnost ali začarano pismo. Burka v enem dejanju. Za moške vloge.

5. Strahovi. Za ženske vloge.

11. snopič.

1. Večna mladost in večna lepota. Igrokaz v treh dejanjih. Za ženske vloge.
2. Repoštev, duh v krkonoških gorah, ali vsega je enkrat konec. Čarobna burka v petih dejanjih. Za moške vloge.
3. Prepirljiva sosedka ali boljša je kratka sprava kot dolga pravda. Burka v enem dejanju. Za moške vloge.

12. snopič.

1. Izgubljeni sin. Svetopisemska žaloigra v petih dejanjih. Za moške vloge.
2. V ječi. Burka iz vojaškega življenja v enem dejanju. Za moške vloge.
3. Pastirci in kralji. Božična igra s petjem v treh dejanjih. Za moške vloge.
4. Ljudmila. Igrokaz v petih dejanjih. Za ženske vloge.
5. Planšarica. Šaljiv prizor s planin. Za ženske vloge.

13. snopič.

1. Vestalka. Žaloigra v petih dejanjih. Za ženske vloge.
2. Smrt Marije Dvice. Igrokaz v treh dejanjih. Za ženske vloge.
3. Marijin otrok. Igra v treh dejanjih. Za ženske vloge.

Cena za vsak snopič 80 vin.

14. snopič.

1. Junaška deklica. Drama v petih dejanjih z zaključno sliko. Za ženske vloge.
2. Sv. Boštjan. Žaloigra v petih dejanjih. Za moške vloge.
3. Materin blagoslov. Igra za mladež v treh dejanjih. Za ženske vloge.

15. snopič.

1. Fablola in Neža. Igra s petjem v štirih dejanjih. Samo za ženske vloge.
2. Turki pred Dunajem. Zgodovinski Igrokaz v petih dejanjih. Samo za moške vloge.

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000056665

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000056664

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000056663

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000056662

